

YTTERSØ GÅRD

FARGEUNDERSØKELSE TILBAKEFØRING EKSTERIØR

22.05.2019 - REVIDERT OG TILFØYET 08.01.2020 SAMT 20.08.2024

Yttersø gård, hovedbygning. Elveveien 46, 3262 Larvik. Gbnr: 3002/9. Fotografert sensommeren 2019, etter oppmaling i første periode. Gerikter og grunnmur ble tilbakeført til riktig farge i 2022.

INNHold:

Bakgrunn for undersøkelsen	3
Undersøkelsens resultat	3
Arbeider utført sommeren 2019 - beskrivelse	4
Konklusjon	5
Avleste farger med varianter og tolkning	7
Tidligere undersøkelser	8
Illustrasjoner	9
Argumenter for tilbakeføring til eksteriørperioder	11
Malingstyper og tilstand første og annen periode	13
Gesimslist	14
Panel	17
Vindusgerikter	24
Vinduer	26
Vindusgerikter, supplerende undersøkelse 2022	30
Halvsøyler / portal	34
Karm / smyg hoveddør syd	36
Overlys hoveddør, ramme. Fasade syds	39
Sokkellist vestfasade	43
Rekonstruksjon av ådring hoveddør	49
Eksisterende fasade pre juni 2019 - skader og utbedringer	51
Dokumentasjon av resultatene av undersøkelser og utførelse	55

BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Denne rapporten ble først utarbeidet 22.05.19 i forbindelse med planlagte arbeider sommeren 2019. I løpet av sommeren kom nye fakta på bordet som et resultat av arbeidene og av problemstillingene som viste seg i løpet av prosessen. Denne reviderte utgaven inkorporerer endringene og dokumentasjonen av det utførte arbeidet. Rapporten ble ytterligere revidert/tilføyet etter nye supplerende fargeundersøkelser av gerikter og grunnmur i 2022. Vi vurderer det slik at totalbildet av bygningens eldste eksteriorhistorie (1817-1900) nå er redegjort for.

Våren/sommeren 2019 ble syd- og østfasaden på Yttersø gårds fredede hovedbygning malt opp etter rundt 15 års værslitasje. Forut for og parallelt med maler- og reparasjonsarbeidene ble det gjennomført en grundig fargeundersøkelse som kompletterte det mangelfulle bildet av bygningens tidlige historie. Momenter til forståelsen var kommet til sporadisk i løpet av de foregående årene, men historien til viktige bygningselementer som panel, gesims, vinduer og portal var tidligere feiltolket pga. mangelfullt grunnlagsmateriale. I etterkant av arbeidet med fasadefargene, ble det gjennomført en nitid undersøkelse og registrering av restene etter hovedfasadens fronton eller gavl som ble fjernet ca 1900 da sydfasaden ble bygget om til en enkel sveitserstil. Fasadetegningene i denne oppdaterte rapporten har nyttiggjort seg resultatet av gavlundersøkelsen. Gavlens størrelse og oppbygning var ukjent da arbeidet med fasadefargene ble gjennomført.

Yttersø gårds eksterior ble første gang fargeundersøkt i 1994 i regi av ICWCT- kurs for studenter under ledelse av Jon Brønne (Riksantikvaren). Pga få og slitte eldste spor ble deler av resultatet sett i ettertid diskutabelt, men et godt utgangspunkt for å komme videre. Bygningen ble i etterkant av undersøkelsen tilbakeført til sitt eksterior før 1900 og besluttet malt opp i det som da var antatt å være første fargepalett.

Det har i ettertid vist seg at periode to da ble feiltolket som første periode og sporene etter periode en tolket som grunningsstrøk der de var blitt observert. Fasadene var opprinnelig svært værslitt både før annen og tredje gangs oppmaling. Elementene til annen periode ble i hovedsak riktig satt sammen og tolket. Unntak var hoveddøren og portalen hvor det har vært spesielt vanskelig å finne komplette lag og lett å feiltolke de som fantes. I løpet av restaureringsarbeidene de påfølgende år, dukket to viktige spor opp: En gjenbrukt underligger fra sydfasaden (endret ca 1900) og et gjenbrukt stykke av sydfasadens gesimslist. Begge hadde kun to lag maling før de ble skiftet ut og begge fremtrer noen steder med urørt overflate. Panelbordet er åpenbart fra oppunder gesimslisten og svært værslitt med bevart maling øverst og inntil og dels under raftene. Dels under raftene er første overflate godt bevart i små krakelerte langsgående felt. Gesimslisten har stort sett all maling i behold på flater som vendte ned. Begge har partier hvor første lag kan sees utildekket av annet lag samt malingsøl (antagelig mellomstrøk) innunder overdekkende bygningsdeler hvor fargen har ligget i fred for overmaling.

I lys av disse to bevarte bygningsdelene har undertegnede utført nye undersøkelser av eksteriørets bygningsdeler. Små fragmenter er løsnet med skalpell og observert i mikroskop. En komplett lagkake av malinglag vedr. hoveddør og portal er fremkommet ved å ta ut et lite parti av øvre dørkarm i hjørnet hvor malingskrappen sjelden kommer ordentlig til. Umiddelbart tolket som ensfarget brunt underbyggende ICWCT-undersøkelsens forståelse av dør/portalfargen. Imidlertid er det ikke noen nødvendig sammenheng mellom smygfarge og portalfarge, snarere tvert i mot - det var et halmstrå i mangelen på spor. Feilforståelsen ble rettet etter ny undersøkelse av halvsøylene, denne gangen av baksiden. Halvsøylene har vært utsatt for så mye værslitasje at lagenes sammensetning ikke kan brukes som underlag, slik ICWCT-undersøkelsen (og senere undersøkelser) gjorde. Det kompliserer forståelsen at det har vært to perioder med mørk brun karm, men vi mener nå at vi har oppnådd klarhet i tolkningen av fasadenes fargesetting. Resultatet viser en ganske typisk empirefargesetting. Vindusgeriktene og grunnmuren har svært få lesbare spor og det eldste laget er kun funnet i udiskutabel form ved mikroskopisk snittundersøkelse av maling under en dråpe på annen ettasjes vestvindu venstre gerikt. Grunnmuren har urørte eldste kalkoverflater bevart bak en sekundært innmurt teglsten som i sin tid rettet opp en setningsskade oppunder sokkellisten. Disse to funnene kom til i 2022.

UNDERSØKELSENS RESULTAT

Et stykke opprinnelig fasadebord gjenbrukt som foring til nytt vindu samt et stykke gesimslist benyttet som foring for vinduskarm stammer begge fra øvre del av sydfasaden. Begge har to komplette og godt bevarte malinglag, panelbordet har også søl etter mellomstrøkene. Værslitasjen er tydelig på panelbordet. Fasaden ellers må nærmest ha vært fri for maling da fasadeendringen ble utført ca 1900. Det kan fastslås med sikkerhet at

veggpanelet i første periode var hvit med brekk eller lys grått. Gesimsen var markant gråere. Et lite felt på vestveggen bevarte sokkellist har komplett bevarte malinglag. På friskt tre er et lag markant grått, mørkere enn gesimsen. Deretter lys grått og suksessivt yngre lag.

Tvilen har dreid om hoveddørens og portalens opprinnelige og annenperiode fargesetting. Det kan nå fastslås med stor sikkerhet at portalen opprinnelig var gråmalt som sokkellisten. De tidligere antatt komplette lagene på de bevarte halvsøylenes front indikerte at portalen i første periode hadde mørk brun overflate tidligere forstått som mahognyådring. Nå er også de bevarte halvsøylenes baksider pentlig undersøkt. Malekosten skyver gjerne noe maling inn i sprekker og baksider. På baksiden av den ene halvsøylen var to markante og tydelige rester av linoljemalingsøl tilsvarende første periode maling på gesimslisten. Disse malingrestene skriver seg ikke fra oppmalingen av veggen. Portalen var følgelig grå i første periode. I andre periode fra rundt 1850 var portalen malt som veggen - i oker - mens hoveddøren/smyget var mørk brun. Rundt 1900 var malingen nær sagt slitt bort av vær og vind. Sannsynligvis (vår hypotese) ble kun portalen og hoveddøren pusset opp på et sent tidspunkt før den store fasadeendringen i 1900 - da med brun portal - for å bedre inntrykket av hovedinngangen på en ellers nedslitt hovedfasade. Derav feiltolkningene rundt de brune fargene. En slik forståelse kan rime med den tidens tenkning om slikt. Den varmbrune portalen hører hjemme i historismen.

Hoveddørens overlys har i det øvre høyre hjørnet komplette og lesbare spor etter tidligere oppmalinger helt ned til grunningsstrøk. Her er første strøk en lys beige farge og et varierende mørk brunt sjikt to. Avleses tydelig som bunn og lasur - dvs ådring. Smyget/dørkarmen har relativt godt bevarte malinglag i toppkarmens høyre side mot sidekarmen. Her har ikke malingskrappen kommet grundig til. Brunfargen som korresponderer med lasurlaget på overlyset er her tykkere og mer sammenhengende, men mikroskopavlest snitt viser at laget er svært ujevnt i tykkelse. At lasurfargen tildels fremstår tykkere her skan skyldes at et lasurpensestrøk vil samle mer farge her enn på de jevnere lange flatene ellers. Tidligere har dette laget blitt feilaktig tolket som ensfarget brun overflate sammenhengende med brunmalt (eller ådret) portal. Bunn og lasur avlest på overlyset samsvarer med de opprinnelige ådringslagene på den bevarte kjøkkendøren mot bislaget fra samme tid. Det er derfor rimelig sikkert at hoveddøren og overlyset med smyg/karm har vært ådret i en enkel eke-imitasjon tilsvarende kjøkkendørens ytre side. At det så kom til en brunfarge nærmere 1900 uten sammenheng med annen fasadeoppmaling er i så fall egnet til å forvirre - særlig når sporene ellers er så få og vanskelige å finne.

Til denne undersøkelsen er benyttet skalpell for avdekking. Alle avdekkede farger er avlest med Color-Eye fargemåler og kontrollert og justert mot NCS fargevifte. Prøvene er undersøkt og dels skalpellavdekket i vanlig Optica mikroskop uten polariseringsfilter og avfotografert i Dino-lite premier Digital Microscope med polariseringsfilter, 200x. Ellers avfotografert med Canon EOS 5D mkIII, objektiver EF 100mm f/2.8L Macro IS USM og EF 35mm f/1.4L USM.

VINDUSGERIKTER, GRUNNMUR SAMT NOEN REVISJONER anno 2022

Fra 2018 til 2019 er Yttersø gårds fasader fargeanalysert med unntak av grunnmur og vindusgerikter. Grunnmuren er fargeanalysert først i 2022 ettersom et parti opprinnelig og værbeskyttet grunnmur da ble avdekket bak sekundær teglsten. Vindusgeriktene endelig avsluttende analysert tilsvarende.

Fasader ble første gang malt anno 1820 og deretter ca. 1850. Fasadene var svært avslitt da de ble malt tredje gang 1900-1917. Nordfasadens er minst utsatt, men selve veggpanelet mangler så langt vi har erfart første periodes malinglag og ble antagelig ikke malt i første periode da nordfasaden vendte mot tunet og driftsbygningene. Sydfasaden ble totalrenovert med ny rustikkpanel ca 1900/1917, men gjenbrukt opprinnelig panel og gesimslist er funnet bevart, dog ikke opprinnelige gjenbrukte gerikter. Geriktene eldste farger har følgelig vært vanskelig å fastslå. Østfasaden var åpenbart svært nedslitt ca 1900 og ble da skrappt ned før nymaling.

Analyserbare vindusgerikter har vært vanskelig å finne. På nordfasaden er det registrert gerikter/vinduer som har spor etter grått/hvitt som med usikkerhet kan tolkes henført til anno 1820. Sporene her har vært vanskelige å sette inn i en klar lagrekkefølge, men relatert til analyse av dråpe/gerikt fasade vest er sannsynligheten større for at sporene på nordveggen kan tilhøre første periode. Bevarte opprinnelige gerikter med første og andre lag maling i klar rekkefølge er registrert på gerikt tilhørende vestfasadens vindu i 2 etg., men altså understøttet av tidligere registrert gråfarge på nordfasadens gerikter. I 1994 mente NIKU geriktene anno 1850 hadde samme farge som veggen, men dette var en antagelse den gang (koblet til antagelsen om byggeår 1790/1800) - en antagelse som ble videreført av oss i mangel av tolkbare spor.

Resultatet av denne tilføyelsen/undersøkelsen er følgende tilføyelse/justering av totalbildet av bygningens tidligste fasadefarger:

		Vurdering 2022	Oppmalt 2022
Grunnmur:	Kalk	s4502-R / s5502-R	s5502-R
Sokkellist:	Linolje	s4502-Y / s5502-Y eller R	s4502-R
Portal:	Linolje	s4502-R / s5502-R	s4502-R
Inngangsdør:	Linolje	ådring fantasi/eik	ådring fantasi/eik
Veggliv:	Linolje	s1002-Y / s1502-Y	s1002-Y
Vindusgerikter:	Linolje	s3502-Y50R s3502-R tilsatt rå umbra	s3502-Y50R (prøver)
Vinduer:	Linolje	s500-N Hvit	s500-N Hvit
Gesimslist:	Linolje	s3502-Y50R s3502-R tilsatt rå umbra	s3502-Y50R
Takflate:	Tegl	Sort glasert	Sort glasert
Piper:	Kalkpuss	Grå (antagelse)	Tegl (ingen arbeider)

Vi har kommet til at gråfargene tolkes i retning av rødt mer enn gult. Avlesingene kan variere noe, men praktisk oppmaling og vurdering leder til at nødvendig kontrast oppnås ved å fjerne eller minske gult til fordel for rødt. Vi har tidligere antatt at rødskjæret skyldes neste overmaling, men etter en del runder på dette landet på at rødt gir en nødvendig effekt. Vi har ingen gode overflateprøver av vindusgeriktenes overflater i første periode, men mikroskopfotograferte snitt av detalj viser grått. Vi heller mot å mene at vinduenes gerikter bør tolkes lettere enn grunnmur portal og gått ut fra da at gesimslisten bør være mal for denne fargen. Gesimslisten har overflater fra første periode bevart. Disse har definitivt et rødskjær med noe gult som ikke kan skyldes overmalingen da disse smale partiene ikke har vært overmalt. Gesimslisten har ved avlesing vært lysekspontert i flere år.

ARBEIDER UTFØRT SOMMEREN 2019 - BESKRIVELSE

Arbeid og materialer fordeler seg slik:

Arbeide 26.05-25.07	263 timer
Stillasleie	kr. 20 187,50
Maling	kr. 16 555,00
Andre materialer	kr. 3 514,80
Material- og leieutgifter sammenlagt	kr. 40 257,30

10 vinduer gjennomgått og belisting reparert. Manglende geriktdetaljer nylaget og montert (gjelder særlig dråper og tverrlister på sidegerikter) Festet med trelim og stift. Feste til vegg og vindu gjennomgått og utbedret. Vannbrett gjennomgått og spikret.

Halvsøyler flankerende inngang demontert og utbedret for tørkesprekker. Påmontert tett til vegg. Portal gjennomgått og spikret. Overliggere spikret tettere til panel etter behov.

Utskifting. Et kort parti ca 50cm lengde, 4cm dybde, tykkelse 3cm ytre/nedre undertakbord skiftet pga eldre råteskade. Skyldes antagelig "svetting" fra pipens krage før den ble beslått. På østvegg er ca høyde 70 cm opprinnelig underligger skiftet ut nær søndre hjørne mot sokkellist pga mykt vannskadet tre under overligger. I skjøten mellom panelbord 1/2 etg er to partier à 5x10 cm skiftet ut pga sprekkdannelse. Ellers ingen råteskader. Alt observert tømmer bak panel i god stand.

Skraping. På sydvegg (opsatt av nye furumaterialer ca 1996) var linoljemalingen i partier slitt ned til treverk. Hele fasaden skrapet for løs maling, vasket med salmiakkoppløsning, kvisthull tettet med tre og linoljekitt og godstittende kvister kvistlakket. På østfasaden ble de for en stor del skrapet ned til treverk. Fasaden var ca 1900 slitt ned til tre og malingfri. Oppmalingen fra 1900 for en del skrapet vekk ca 1950 og malt opp med påfølgende alkydlag. Dårlig heft og derfor i stor grad skrapet helt ned. De mest intakte gjensittende partiene oppunder gesims. Gesimsen i mindre grad skrapet ned, kun i mindre partier. Sokkellistene fra 1996 og lettere skrapet. Vindusgerikter fra 1996 og skrapet/renset. Halvsøylene (kopier fra 1996) skrapet helt ned. Portalen i mindre behov for skraping. Vinduene lettere skrapet. Annen etasjes maling i relativt god stand, Første etasjes mer nedslitt.

Kitting. Halvsøylene tettet tørkesprekker med linoljekitt. Vinduer. Få kittreparasjoner i annen etasje. Flere i første. Det siste er ikke ferdig, men pågår. Tørkesprekker og kvisthull i panel tettet med linoljekitt. På østfasaden stort behov for denne typen tetting (tidlig oppståtte sprekker og gamle kittreparasjoner). Østsidens overligger/rafter har i relativt stor grad hatt gliper mellom rafter og underligger. Skyldes oppmalinger, skrapinger etc og etterhvert relativt tykke lag maling/kitt i glipene. I stor grad nå rensset og spikret tettere, men likevel utstrakt behov for ny kitting i fortsatt gliper. Utført med linoljebasert vinduskitt. Tidligere rester av kunsttettstoffer og annet fjernet.

Maling. Sydfasadens panel flekket med 40% tynnet linoljemaling Engwall o Claesson, første strøk med 20% tynnet maling og toppstrøk 100% linoljemaling. Påført med kost. Dels svinebust rundpensel, dels moderne bust. Østfasaden grunnet i sin helhet og påført samme rekkefølge. Gesimslist, listverk, sokkellist tilsvarende. Vinduer malt på samme måte tre strøk.

Hovedtrappen: Ny liggende panel på sider (trykkimpregnert furu). Trinn og gulv i god stand (trykkimpregnert furu). Balustrene demontert og reparert (innfelt nytt tre i baser og topp). Malt tre strøk og montert på plass etter ferdigstilling av gulv. Gulvet og trinnene malt med Tjæralin dørmaling (alkyd). Resten malt med Engwall o Claesson linoljemaling. Håndlist og meglere samme farge som portal. Balustre samme farge som vegg. Gulv, trinn og vegger samme farge som sokkellist. Designet og laget to flankerende benker til repoet samt baser for hageurner. Lykt over inngang malt og satt opp.

Hoveddøren og portalen. Det har knyttet seg usikkerhet til hvilke funn av fargerester som skal tillegges betydning og hvor langt det skal tolkes. Følgende endringer ble gjort i forhold til opprinnelig rapport/undersøkelse (endringene er lagt til grunn for denne reviderte rapporten): Funnt av lasering og ådringsbunn på overlys er sammenlignet med bevart dør med opprinnelig ådring på nordsiden (innendørs siden tidlig i bygningens historie). Sammenligningen viser de samme fargene/pigmentene. Vi har derfor sluttet at hoveddøren sannsynligvis har hatt samme type ekeådring som kjøkkendøren i nord. Denne er da lagt til grunn for ådring av hoveddøren. Smyget likeså. Avdekket prøve fra toppkarmen nær hjørnet mot sidekarm er da tolket som oppsamlet fortykket lasur grunnet nærheten til hjørnet. De opprinnelige halvsøylene lagret på loftet ble undersøkt på ny. Baksidene ble grundig gjennomgått og på en søyle ble de funnet malingsøl på baksiden nær kanten med samme type linoljemaling som opprinnelig på gesimslisten, omtrent samme gråfarge og konsistens. Portalen ble derfor malt som gesimslisten og hoveddør og smyg ådret som en eksisterende empiredør med opprinnelig ådring bevart. Det ble benyttet bunnfarge blandet med Engwall o Claesson, ferdig linoljelasur fra samme samt tubefarger. Topplaser med samme samt Kasslerbrun tubefarge. Ådringen lakkert et tynt strøk med Le Tonkin Bio Impression.

Maling av nord og vestfasadene samt kalking av grunnmuren planlegges utført våren/sommeren 2020.

KONKLUSJON

Denne undersøkelsen har vist at Yttersøs hovedbygning har hatt to eksteriørfargeperioder før endringen av sydfasadene rundt 1900. Etter husets oppføring mellom 1812 og 1835 og ved paneling var veggfargen lys grå med mørkere horisontalledd, gerikter og portal samt ekeådret hoveddør. Neste periodes oppmaling må ha skjedd mellom 1842 og 1854, sannsynligvis i begynnelsen av 1850-årene. Fra 1842 leide Treschow eiendommen av Else Bugge, enken etter Johan Fredrik Sartz. Treschow kjøpte eiendommen i 1847 og investerte mye i nye driftsbygninger frem til 1855. I branntaksten fra februar 1855 skrives det at huset er "gulmalet". Bygningen hadde da oker fasade og terrakotta vinduer samt grå sokkellist, mørk brun dør/overlys og portalens farge som vegg - i hovedsak slik huset var malt opp frem til sommeren 2019.

NB. Sokkellisten er avlest under tvil mot Y heller enn R (NCS) Sokkel og portal bør fremstå tyngre enn gerikter og vegg/gesims. Velges en svært mørk grå mot Y vil dette muligens få den ønskede virkning. Ved valg av grå mot R fremstår den nå mer markant. kanskje burde svært mørk grå mot Y velges i stedet? Her er det en fortsatt uavklart mulighet.

Takk til Vestfold Fylkeskommune / Riksantikvaren for støtte til maleprosjektet.

AVLESTE FARGER MED VARIANTER OG TOLKNING

Avlest først med Coloreye, deretter kontrollavlest med NCS fargevifte. Hver avlesing er ikke unik, men bekreftet flere steder. Coloreye tenderer til for mørk avlesing ved krakelering og små prøvefelt omgitt av tre.

PERIODE 1 - 1820 AVLEST TOLKNING PERIODE 2 - 1850 AVLEST TOLKNING
 Varierer noe etter lokalitet

GESIMS s3005-Y50R		s3502-Y	s3502-Y50R		GESIMS s3020-Y40R	s2020-Y40R
VEGG s2005-Y20R	s2502-Y	s1502-Y	s1502-Y	s1002-Y eller (mørknet blyhvitt?)	VEGG s3020-Y40R	s2020-Y40R
GERIKTER s3502-Y50R mørkere?		s3502-Y50R lysere?	s3502-Y50R		GERIKTER s3020-Y40R	s2020-Y40R
VINDUER HVIT		0500-N HVIT		VINDUER s5030-Y50R	s4030-Y50R	
PORTAL / HALVSØYLER s4502-R eller Y eller s 5502-R eller Y		s5502-R		PORTAL s3020-Y40R	s2020-Y40R	
HOVEDDØR BUNN s3010-Y30R	HOVEDDØR LASUR s6010-Y30R	BUNN s3010-Y40R	LASUR s7020-Y50R		HOVEDDØR/KARM s7010-Y50R	s6010-Y50R
SOKKELLIST s4502-R eller 5502-R eller Y		s4502-R		SOKKELLIST s3502-Y	s2502-Y	

Sammenfattet er avlesingene slik:

Periode 1:

Gesims Grå rødlig
 Vegg Lys grå/brukket hvit
 Omramming Grå rødlig
 Vinduer Hvit
 Portal Mørk grå
 Hoveddør Ekeådrete
 Sokkellist Mørk grå
 Grunnmur Mørk grå

Periode 2:

Gesims Oker/rosa
 Vegg Oker/rosa
 Omramming Oker/rosa
 Vinduer Terrakotta/rødbrun
 Portal Oker/rosa
 Hoveddør Mørk brun
 Sokkellist Grå
 Grunnmur Grå

TIDLIGERE UNDERSØKELSER

Første undersøkelse av fasadene i 1994 hadde følgende vurderinger av panel og vindusfarger:

ICWCT 1994 - Colorexamination of buildings. Workshop june 14th. 1994
B.f.90. Larvik, "Yttersø". Jon Brænne, Tone Olstad (Riksantikvaren).

Konklusjon:

Panel: Sandstone. 2020-Y40R

Cornice: Sandstone. 2020-Y40R

Window frames, (cornices): Sandstone 2020-Y40R

Windows: Red Ochre, (terracotta). 4040-Y60R

Sill: Grey 2502-R

Door frames and doors?): Mahogany imitation paint

North wall panel sign GT

wood - layer 1 lead white oil (ground) J.B. 1app 1800 J.B.

" " 2 sandstone oil 1app.1800 J.B.

North wall panel under window sign IP

wood - layer 1 grey dark (ground?) (yesJ.B.) thin layer

" " 2 sandstone soft 1app.1800 (J.B.) 1st paint

North wall panel under window, sill sign IP

wood - layer 1 grey 1app 1800 J.B. first color layer dark

" " 2 sandstone soft thin layer 1app.1800 J.B.

West wall, ground floor window, sign. JB.

wood - layer 1 white linseed oil ground brush 1app 1800 J.B.

" " 2 Yellow Ochre 4040-Y60R brush 1app.1800 J.B.

Det forelå ingen branntakster da denne undersøkelsen ble gjennomført.

I 1997 undersøkte NIKUs Brit Heggenhougen halvskøyene og konkluderte med at de i tidligste periode var malt som veggen: 2020-Y40R. Altså ikke ådret.

Ved påfølgende oppmaling av huset ble de opprinnelige råd fulgt mht. vegg, gerikter og vinduer, men portalen ble malt som veggen og døren i grått etter det nederste laget - vurdert å være tilsvarende sokkellisten. Siden den gang er huset malt en gang og dette skjemaet fulgt.

Eksisterende husfarger:

Gesims/panel/gerikter syd/vest: s3020-Y50R

øst/nord: s3020-Y40R

Vinduer Syd: s4040-Y70R / s5030-Y70R / s4030-Y60R

Øst: s4030-Y60R

Nord: s5020-Y60R

Vest: s5030-Y70R

Skriftlig kilde: Branntakst 21 februar 1855.

Litr.A. Et i retning fra øst til vest opført 2 etages vaaningshuus på 1 til 1 1/2 alen høi graasteensmuur. 28 alen lang. 16 alen bred og 11 alen høi til taget, af tømmer utvendig bordklædt og gulmalet og tækket med blaa lakeret teglsteen.

ILLUSTRASJONER

Periode 1, 1817-1843: Oppført senere enn 1811, da bygningen ikke inngår på grevskapsoppmålingen 1811. Sartz bygsler eiendommen av grevskapet frem til han skjøter til seg eiendommen i 1821 etter å ha blitt grevskapsmedeier i 1817. Antatt byggeår mellom 1812 og 1821. Skilleveggen i annen etasje trapperom/kabinett står ferdig 1835 (signert og datert bordbit). Tømmer viser mye patina før paneling. Sartz dør 1839.

Takflate: Sort glassert taksten

Gesimslist: Grå s3502-Y50R

Vegglist/gerikter: s1002-Y

Vindusgerikter s3502-Y50R

Vinduer: Hvit 0502-Y

Hoveddør/smyg: s7010-Y50R lasur
s3010-Y40R bunn

Portal: s4502-R

Sokkellist: s4502-R

Grunnmur: Kalket gråstensmur s4502-R

Periode 2: Annen maling/fargeperiode innledes mellom 1843 og 1854 . Bygningen er sannsynligvis ferdigstilt 1835, byggherren dør 1839 og enken leier eiendommen til Treschow fra 1842. Rykter sier at Willum Treschows tante brukte stedet som lystgård. Sophus Bugge utfører en akvarell av stedet i 1846. Kjøpes av Treschow i 1847 og første branntakst utføres februar 1855. Bygningen beskrives i 1855 som ”gulmalet”.

Takflate: Sort glassert taksten

Gesimslist: s2020-Y40R

Vegglist/gerikter: s2020-Y40R

Vinduer: s4030-Y50R

Hoveddør/overlys/smyg: s6010-Y50R

Portal: s2020-Y40R

Sokkellist: s2502-Y

Grunnmur: Kalket gråstensmur

Hvit eller Grå som sokkellist?

ARGUMENTER FOR TILBAKEFØRING TIL EKSTERIØRPERIODER

Eksteriørperiode 1 (1817-1847)

Oppført som lystgård av Johan Fredrik Sartz formodentlig parallelt med at han som hovedpartner sammen med tre andre larviksborgere kjøpte Laurvigen grevskap av dansk kongen i 1817. Tidligere beskjeden landeiendom/lystgård bebygget ca 1740 etter det opprinnelige tunets nedfall, bygslet fra grevskapet av Else Bugges familie, deretter utviklet til representativ lystgård for Sartz - eier av Norges største landeiendom og jernverk (Laurvigen grevskap/Fritzøe jernverk).

Sartz var prost i Larvik, opplysningsmann, skolereformator, medlem av topografisk selskap. Representant til det første overordentlige storting høsten 1814 - beskrevet av prost Schmidt i hans dagbøker. To bevarte taler i Stortingsarkivet. I følge familien mer opptatt av politikk enn av det kirkelige. Ble fratatt eierskap i grevskapet 1835 gjennom Treschows pantebrevovertagelse fra kongen, men beholdt Yttersø. Bybolig i det som nå er Larvik sjøfartsmuseum på Kirkeodden.

Livet på lystgården og forholdet til byboligen er skildret med barneøyne av Sophus Bugge i hans barndomserindringer utgitt i Samtiden 1907. Akvarell av Yttersø med hage utført av Sophus Bugge i 1845 viser den lys grå bygningen. Bygningen fremstår lyst veggli, markante omramminger, gesims og hvite(?) vinduer uten detaljering på en akvarell som ellers er preget av sterke farger.

Yttersø besto før 1850-tallet av et mindre antall bygninger. Eksisterende sidebygning har uviss alder, men må være bygget i perioden 1820-50. Ref. Gammelmodig åttekant laftetype samt hollandsk type teglsten benyttet i den opprinnelige pipen (som i hovedhusets piper). Alle Treschows tilføyer i 1850-årene er oppført av moderne format tegl. Sidebygningen da og frem til ca 1870 i nakent tømmer og innvendig høy førsteetasje med loft/knevegg. Jordkjelleren hvis murer er bevart nordøst for hovedhuset er avmerket på grevskapskartet 1811 og kan restaureres/gjenoppføres. En omtalt (takst 1855) bolig (det eldre lystgårdhuset?) nord på tunet antas å tilhøre denne tiden da den også samsvarer med grevskapskart. Den store bygningsmassen Treschow oppførte i tegl etter overtagelsen 1847 ble revet på 1950-70-tallet. Tunet er i dag redusert til lystgårdtidens tun.

A Representerer lystgården og lystgårdlivet. Dokumentert i Sophus Bugges barndomserindringer.

B Områdefredningen begrunnes i lystgårdperioden. Fredningen av hovedbygningen er fra 1923 og mangler eksplisitt begrunnelse utover påpekning av arkitektoniske kvaliteter i tilhørende arkivmateriale. Bygningens viktighet begrunnes i dag med bla. lystgårdstatusen.

C Byggherren Johan Fredrik Sartz grevskaps og jernverkseier, stortingsmann 1814.

«Opplysningsprest» (prost) - men mest politisk inklinert. Historisk setting av nasjonal viktighet.

D Uttrykk for stilstrømninger fra Eidsvoll til Larvik. Ref Sartz politiske engasjement og miljøet.

E Bygningens opprinnelige uttrykk – samsvar mellom arkitektur og fargeskjema/uttrykk. Vi antar at Yttersø er tegnet av arkitekt J.C.Lind (død 1816) eller av hans sønn med samme navn som fortsatte farens virksomhet. Langestrands kirke fra 1818 har likhetstrekk med Yttersø og Lind utførte annet arbeide for Sartz (byboligen, oppmåling bevart).

F Bygningsmassen på eiendommen er redusert til periode 1 i omfang. Bygningene som lar seg gjenoppføre og som er bevart tilhører alle lystgårdperioden. Alle bygninger tilkommet i Treschows eiertid er revet.

Eksteriørperiode 2 (1847-1880)

Treschow leiet eiendommen av Else Bugge (Sartz enke) fra 1842 (obligasjon til Else Bugge) og kjøpte eiendommen i 1847. I løpet av første halvdel av 1850-tallet ble det oppført 500m² driftsbygning i tegl samt et steinfjøs. Noe senere tilført et meieri og et stabbur over jordkjelleren. Besetningen økte fra 4 kuer og 1 hest i Sartz tid, til etterhvert opptil 70 kuer på det meste i tiden etter 1850.

Yttersø ble fra 1850-tallet drevet under ledelse av en ansatt agronom (etterhvert) med hovedbygningen som bolig og en stor arbeidsstyrke, gårdsdriften ble utviklet, spesialisert og driften slått sammen med nabogårdene. Treschows tilføyer ble revet fra 1950 og frem til 70-tallet.

Treschows eiertid fra 1847 til 1950-tallet er uttrykk for moderne landbruk og endrede driftsformer med dertil hørende bygningsmasse i tegl fremfor tre.

Sidebygningen omtalt som upanelt («av trær») og med en etasje pluss loft med knevegg i 1855-taksten (ikke taksert før 1912) inneholdende drengestue, bryggerhus, stall og høyløe, ble i søndre og bevarte del ca 1870 endret til to etasjer innenfor den gamle bygningskroppen ved senket etasjeskille og nå flere vinduer i annen etasje. Tømmeret ble kledd inn med tømmermannspanel (på vestsiden bevart med hon overliggere) og malt med mørk brunrød (Falurød s5030-Y80R) komposisjonsmaling. Det kan se ut som dette panelet ikke ble malt opp flere ganger, men slitt ned frem til ny paneling ca. 1950 da også stallen og høyløen ble revet. Parallelliteten mellom hovedbygningens periode to fargesetting og sidebygningens første fargeperiode er kort eller usikker.

A Eksteriøret i periode 2 samsvarer med interiørens første malte periode Interiørene ble først malt fra 1852 og fremover til 1860.

B Samsvarer antagelig en kort periode med panelt (låvepanel/hon) og malt sidebygning fra slutten av 1870-årene.

C Noe enklere og rimeligere å videreføre ved oppmaling med eksisterende farge.

D Har etablert seg som fargen siden lystgårdens gjenoppståen etter 1993.

E Representerer biedermeier-perioden som kanskje er mindre påaktet som bygning.

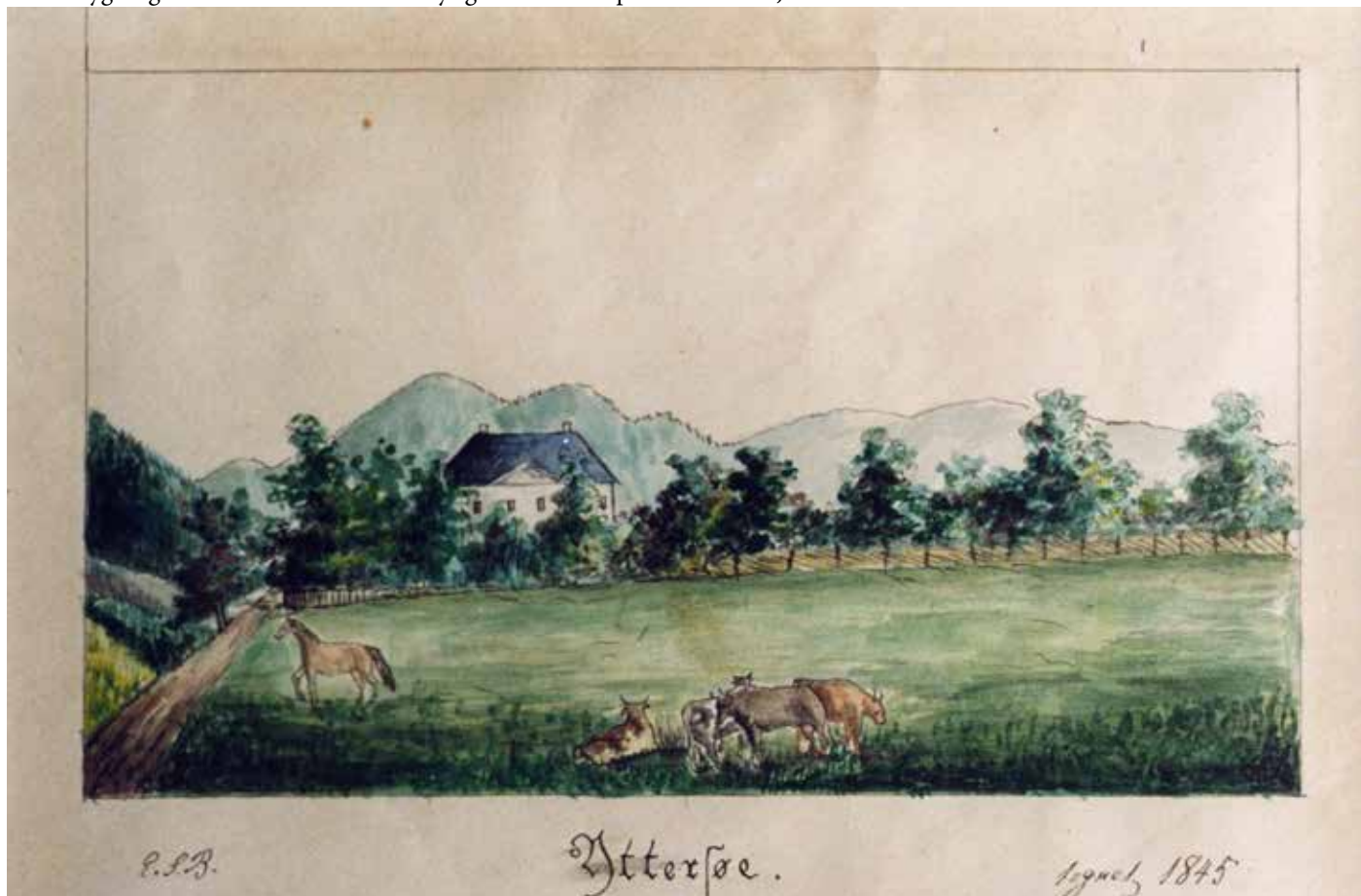

Over til venstre tunets bygningsmasse ca 1820-50.

Over til høyre tunets bygningsmasse ca 1850-70. Sidebygningens to etasjer fra slutten av 1860-årene.

Yttersø gård med park/hage 1845. Akvarell utført av Sophus Bugge (1833-1907), barnebarn av Johan Fredrik Sartz og Else Bugge. Hovedbygningen fremstår som hvit eller lys grå. Akvarell i privat eie. Foto James R. Archer.

MALINGTYPER, PRØVER OG TILSTAND FØRSTE OG ANNEN PERIODE

Alle malingrester som inngår i undersøkelsen fremstår som linoljebasert. De vesentligste kildene til første og annet fargeskjema er ett panelbord og et stykke gesimslist funnet som gjenbruk. Tatt ned ved ompaneling av sydfasaden og fjerning av frontgavlen ca. 1900. Begge disse bygningsdelene har nå vært eksponert for lys i flere år og det forventes ikke ytterligere justering av gulning. Begge fremstår som særdeles gode og lesbare kilder.

Det forutsettes at det ihvertfall i periode en ble benyttet blyhvitt. Blyhvitt kan ha rødstikk og en grålig tone og påvirkes av forurensning i luften i retning av gråhet. Nærheten til Fritzøe jernverk og Larvik by samt kullmiler i nærområdene tilsier en viss eksponering for svovelforurensset luft, dog Nanset/Byskogen høyden og vinddraget gjennom Lågendalen kan ha skjermet noe for utslippene fra området rundt Farriselven. Den tradisjonelle produksjonsprosessen ved fremstilling av blyhvitt var forholdsvis uforutsigbar og produktets kvalitet dermed varierende. (ref. Pigment Compendium side 239-241). Dyrere blyhvitt av høyere kvalitet var imidlertid å få. Til vinduene kan det ha vært benyttet en blyhvitt av høy kvalitet som holdt bedre på hvitheten. Fargeforslagets tolkning av avlesingene tar høyde for disse usikkerhetene, men må bygge på en del skjønn. Her har NIKUs rapport om Eidsvollsbygningens eksteriør vært til hjelp. Særlig på de to lenge eksponerte gjenbrukte bygningsdelene fra sydfasaden kunne man anta at overflaten til første lag maling er influert av annet malinglag i retning rødtoner, men vi er kommet til at rødstikket tilhører den vilde paletten.

Sammenligning av gesimslist, panelbord og avdekkinger på vindusrammer har ledet til en antatt skala fra gråtoner til hvitt. Underbygges av sokkellists mørkere gråfarge. Prøvene fra hoveddørens karm og dørens overlys har kun vært eksponert for lys kort tid (dager). Noe justering for gulning er følgelig beregnet i tolkningen. Prøvene er sammenholdt med den bevarte ådringen på kjøkkeninngangsdøren og virker svært parallele. Prøvene fra gerikter og vindusrammer ble tatt ut for et par år siden og har vært oppbevart i plastlommer.

Prøvene har vært bearbeidet med skalpell i øyesyn og enkelte i etterkant med skalpell under mikroskop. Det er ikke benyttet løsemidler ved avdekking.

Første periode eksteriørmaling er svært dårlig bevart på fasadene. Funnet av de gjenbrukte bygningsdelene har vært vesentlig for å oppnå sikkerhet hva gjelder periodens eksistens annet enn som grunning. Periode to er bedre bevart, men sporadisk. Finnes særlig på bygningens nordside. Vindusrammene til salsvinduet helt i øst er best bevart. Hoveddørens karm og overlys har best bevarte fargelag i toppramme/toppkarm nærmest østre hjørne av bygningsdelene. Prøver er tatt ut her. I neste omgang ble prøver for mikroskop tatt ut av annen etasjes vestvindu fra dråpen oppunder geriktens topp. Her var fargelagene intakt og bestemte oppmaling av gerikter (2022). Grunnmuren likeså undersøkt og avklart 2022.

GESIMSLIST GJENBRUKT ETTER TO PERIODER. FASADE SYD. UNDERSØKELSE 2019

Gesimslist Prøve 011

Gjenbrukt som utforing innvendig vindu mot syd, trappegangen, 2 etg. Antagelig etter ny paneling av sydfasade med rustikkpanel ca 1880/90. Nyere malinglag fra interiørperioden. Formodentlig ble arken fjernet samtidig. Antatt noe solbleket.

0 Treverk

1 Eksponert: 3005-Y50R / 3502-Y(man.)

2 Eksponert: 3020-Y40R

Over: Utsnitt av gesimslist, nedre profil.

Under: Utsnitt av gesimslist nedre profil.

A027 1280x960 2019/05/20 20:54:37

A028 1280x960 2019/05/20 20:56:35

Panel, fragment fra gjenbrukt underligger. Værekspontert felt.

Panel, fragment fra gjenbrukt underligger. Tildekket felt øverst under gesimslist. Søl.

Panel underligger. Prøve 010
Gjenbrukt som spikerslag.

Det mest intakte overflatestrøket finnes som en smal rygg langs sporet etter overligger. Blank, krakelert og avlesbart som dels 1502-Y, dels svakt mørkere med noe rødstikk. Antatt mattere mellomstrøk avleses noe mørkere og mer rødstikk.

0 Treverk. Furet og værbitte også under første malinglag. Maling er bevart i toppen av bordet og avsmalnende ned langs raftene. Toppen beskyttet under gesimsen.

1 Spor grå grunning, også søl under gesimslist

2 Ekspontert: s 1502-Y / s2502-Y / 2005-Y50R
hb. krak. Tildekket s2020-Y10R / 1510-Y matt søl

3 Ekspontert: 3020-Y40R hb. krak.
Tildekket: 3020-Y50R hb. søl

Vi regner med at gesimslisten farger er bleket av sollys da de har stått utsatt til mot syd. I tillegg må det tillegges betydning av fargene inneholder blyhvitt med derav mulighet for mørkning.

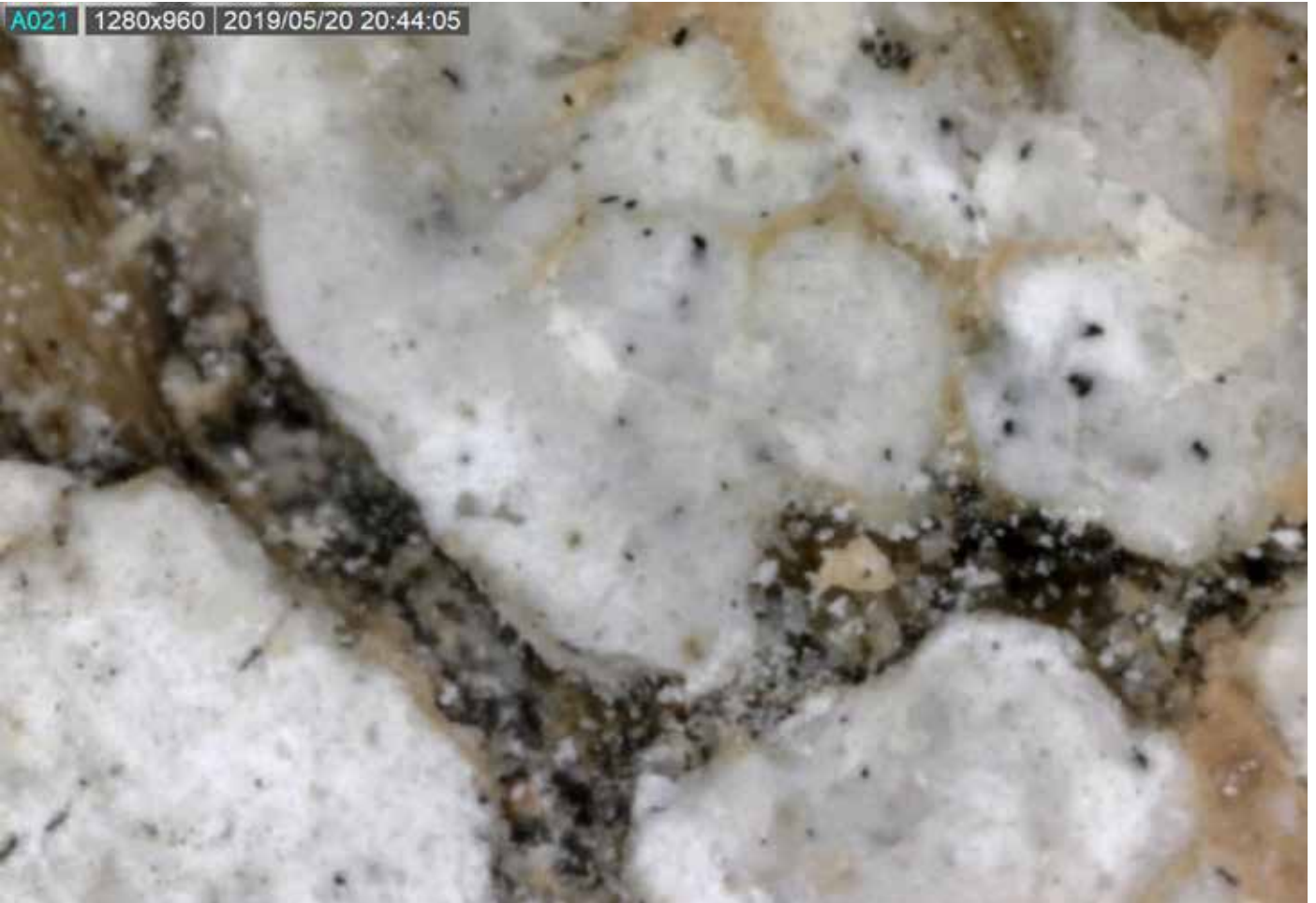

Over: Utsnitt av panel, øvre del av underligger. Antagelig rett under gesimslisten. Utsnittet ca. et par cm under gesimslistsporet.

Under: Utsnitt av panel samme som over med omtrent i og over gesimslistsporet.

A021 | 1280x960 | 2019/05/20 20:44:05

Over: Første sjikt lys farge eksponert, lys grå avlest til 2502-Y. Skalpellsåret felt.

Under: Annet sjikt guloker farge eksponert, rosa/guloker avlest til 3020-Y40R. skalpellsåret.

A022 | 1280x960 | 2019/05/20 20:44:30

A024 1280x960 2019/05/20 20:46:05

Over: Første sjikt lys farge tildekket av gesims, lys grå avlest til 2020-Y. Skalpellskåret felt.

Under: Annet sjikt guloker farge tildekket av gesims, rosa/guloker avlest til 3020-Y50R. skalpellskåret.

2019/05/20 20:45:30

SIDGERIKTER VINDUER, 2. ETG. NORD. UNDERSØKELSE 2019

Midtvindu nord 2 etg. Sidegerikt. Prøve 012
0 Treverk
2 Grå grunning
3 s2005-Y50R / s2500-N
3 Oker

Vindu sal nord 2 etg. Sidegerikt. Prøve 005
0 Treverk
1 Grå grunn
2 s3005-Y50R / s2500-N

Vindu sal nord 2 etg. Sidegerikt. Prøve 006
0 Treverk
1 s3005-Y50R / s3000-N grunning
2 s 2500-N / man: s1500-N / s2000-N
33020-Y50R

Sidegerikt 2 etg sal nord. Prøve 006
0 Treverk
1 s3005-Y50R / s3000-N grunning
2 s2500-N / man: 1500-N / 2000-N
2 s3020-Y40R/50R

Under: mikroskoputsnitt av prøven
over.

VINDUSRAMMER NORD 2 ETG. UNDERSØKELSE 2019

Vindusramme sal, 2.etg. nord
Eksisterende vindu. Toppramtre.

0 Treverk

1 Innslag av hvitt/lys grått

2 s5030-Y50R / s5040-Y50R (avlest treverk)

s5020-Y40R / s5030-Y50R (bakside yngre kitt)

s4030-Y20R 7 s4030-Y50R (på kitt)

3 S 4020-Y

4 S 4020-Y20R

5 S 6010-Y10R

6 S 3010-Y10R

7 S 5502-B

8 S 5020-Y60R

9 S 4020-Y60R

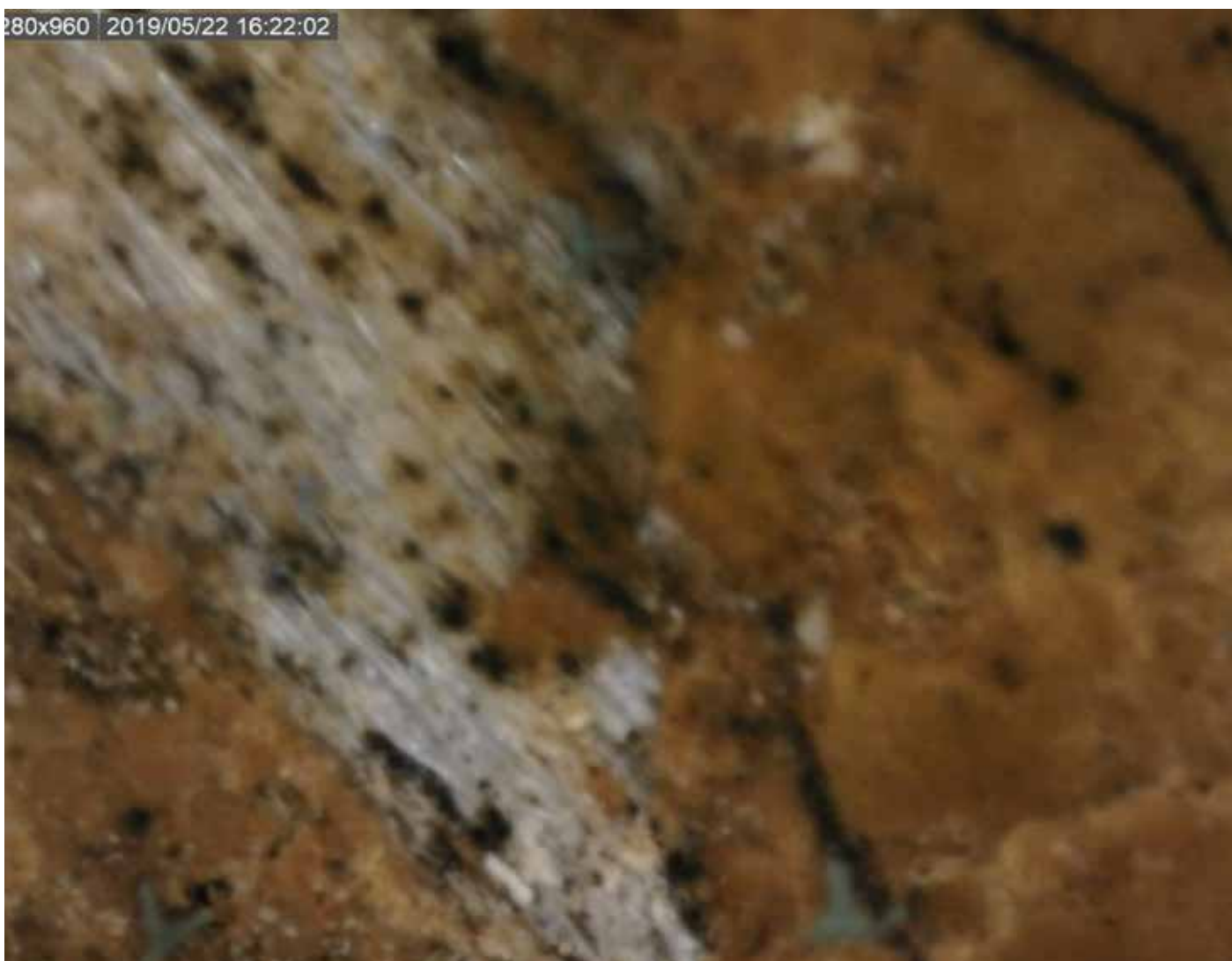
Original ramme ca. 1820

Yngre ramme ca. 1890/1900.

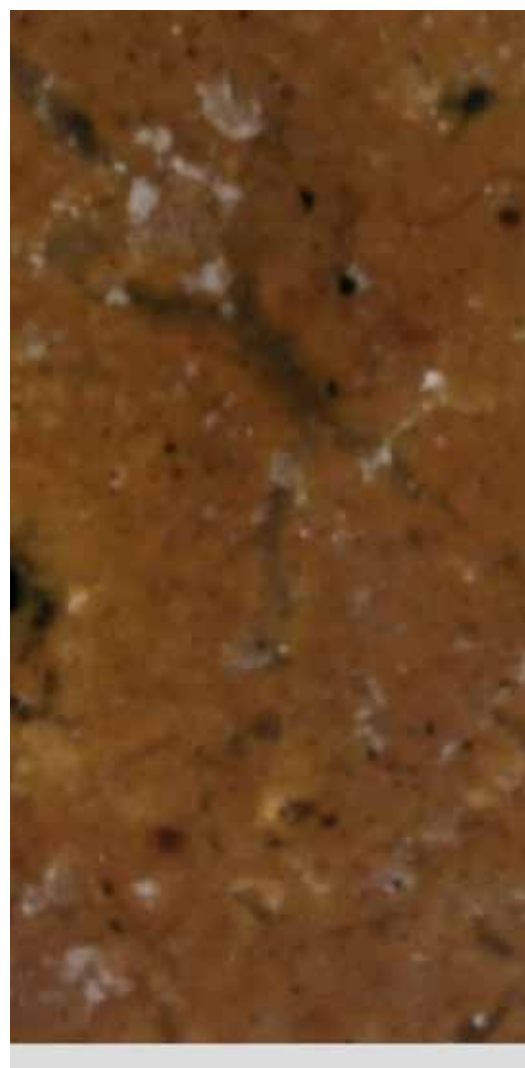

Vindusramme sal, 2.etg. nord. Toppramtre. Innslag av hvitt/grå maling. Åpenbart beliggende under terrakottafargen.
s5030-Y50R / 5020-Y40R

Prøver fra øvre vindusramme, øvre ramtre, sal, nord.

Prøver fra øvre vindusramme sal nord, kitt.
Øverst til høyre nedsiden/baksiden av yngre
kitt lagt utenpå opprinnelig kitt med tidlig
maling.

VINDUSGERIKTER - UNDERSØKELSE 2022

To prøver (gerikt/gesims) analysert gjennom Dinolite Premier AM7013MZT4 med polariseringsfilter 5 megapixel oppløsning. 470x forstørrelse.

Sparsommelig med spor: Sydfasadens vindusgerikter ble fjernet ca. 1900 og er ikke registrert gjenbrukt. Østfasadens ene vindu/gerikter var svært nedslitt og grundig nedskrapet og dårligere egnet for sporing av malingrester. Vestfasadens vindusgerikter er i likhet med resten av veggen svært nedslitt og nedskrapet gjennom to første perioder, men det er tidligere registrert gråfarge som ligner den gjenbrukte gesimslistens første fargelag. Vestfasaden peker seg ut som egnet for leting etter spor selv om veggene her ble forholdsvis grundig skrapet ca 1900. Deler av veggen har vært beskyttet mot solen av store trær, formodentlig også før nåværende generasjon vegetasjon (ca 1900 eller noe før).

Det ble løsnet en dråpe fra venstre vindusgerikt annen etasje som har stått noe beskyttet mot sol (trær). Det antas at opprinnelige malinglag ville være best bevart i underkant av dråpen der det aldri har vært skrapet, ei heller spesielt utsatt for vær og vind. Geriktprøven er for liten til avlesing mot fargekart eller med Coloreye. En tilnærmet bestemmelse er derfor utført ved å avfotografere mikroskopsnittet og lese av i Photoshops RGB-verktøy, for deretter å oversette resultatet til nærliggende NCS fargekode. Dråpens bakside ble lett slipt for å få frem et snitt av malinglagene. Snittet er avfotografert gjennom Dinolite mikroskop og fargeregistrert i Photoshop. Gir store variasjoner og ofte mørkere/gråere avlesing enn Coloreye. Men kan vel likevel gi en indikasjon.

RGB-avlesingen er oversatt til nærmeste NCS-kode med nettbasert color converter (<https://www.e-paint.co.uk/convert-rgb.asp?filter2>). For å teste Dinolite/photoshopavlesingene er også en bevart gjenbrukt gesimslist avlest på samme måte og resultatene sammenlignet. Etter min erfaring gir Dinolite generelt en litt gråere, mørkere avlesing, eventuelt lysere pga gjenskinn til tross for polariseringsfilteret enn Coloreye. Coloreye overensstemmer bedre med visuell avlesing.

Bunn treverk dråpe bakside. Den klart lesbare mikroskopprøven. Flere punkter registrert ned RGB redskap og oversatt til NCS kode:

1 Tynt lag grå (grunning?)

RGB 150 152 156 = NCS s4005-R50B

RGB 203 204 208 = NCS s1502-R50B

2 Hvit/lys grå (veggfarge første strøk?)

RGB 247 246 245 = NCS s0300-N

RGB 225 218 209 = NCS s0907-R50B

RGB 229 230 233 = NCS s0804-R70B

3 Grå (geriktfarge periode 1 eller første strøk +toppstrøk?). Tydelige innslag av lampesort.

RGB 146 149 148 = NCS s4000-N

RGB 120 121 130 = NCS s5005-R80B

RGB 134 137 135 = NCS s4502-R

4 Rosa/oker (geriktfarge 2?). Tydelige innslag av lampesort.

RGB 148 136 114 = NCS s5010-Y10R

RGB 206 195 178 = NCS s2005-Y30R

RGB 216 206 188 = NCS s1505-Y30R

Konklusjon: Grått/hvitt/grått anno 1820 opptrer før en rosa/grå farge mer overensstemmende med gesimslistprøvens sjikt 2 fra ca 1850. Vedr. periode 2 lurer vi nå på om ikke gesimslist og vindusomramminger da var brukket gråere enn veggfargen. Altså noe kontrastvirkninger også i periode 2. Den forrige oppmalte fasadens rosa/oker farge på både gesims, gerikter og veggliv var basert på Brennes antagelse fra 1994 da vegglivet

Prøvene av geriktfarger er supplert med avlesinger av gesims og veggprøver for sammenligningens skyld.

Gesimslist gjenbruk

Første og annen periode med og uten overmaling

1 Grå. Periode 1 - antas å overensstemme med sjikt 3 dråpeavlesing.

RGB 158 156 159 = NCS s4000-N / s3502R (Aldri overdekket) Coloreye: s3502-Y50R

RGB 185 183 186 = NCS s2502-R / s2500-N / s3000-N (aldri overdekket)

2 Rosa/oker. Periode 2. Antas å overensstemme med sjikt 4 dråpeavlesing.

RGB 162 149 130 = NCS s4005-Y20R / s4010-Y30R Coloreye: s3020-Y40R / s4010-Y50R

RGB 167 147 117 = NCS s4010-Y10R / s4010-Y30R

Gerikt nord. 2. etg. Vindu sal.

RGB 139 139 131 = NCS s4500-N

Coloreye: NCS 3005-Y50R

RGB 134 129 125 = NCS s5005-Y80R

Gerikt nord. Midtvindu 2 etg.

RGB 153 144 126 = NCS 4005-Y20R

Coloreye: NCS s2502-Y80R

Panelbord vegg gjenbrukt. Syd.

Periode 1

RGB 124 120 117 = NCS s1002 R / s1002-Y / s1000-N Coloreye: 2502-Y / 3502-Y

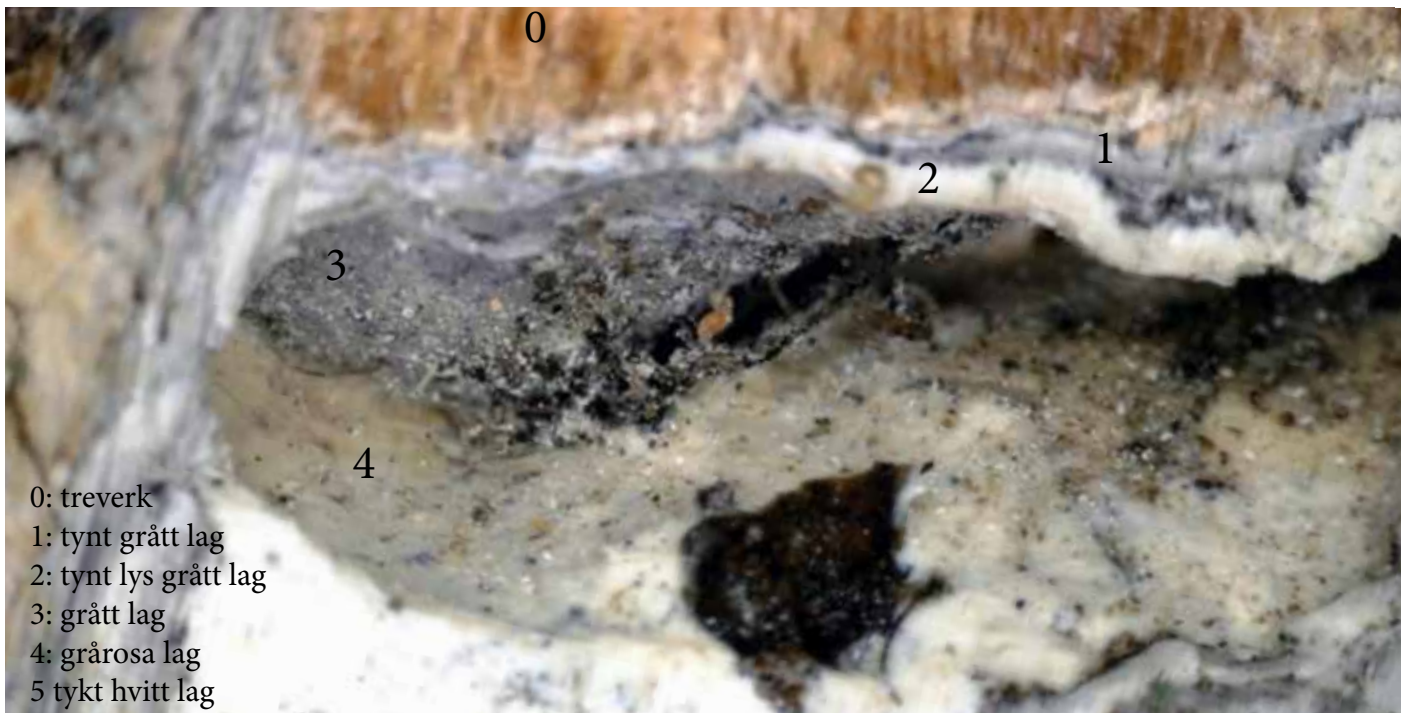
Periode 2

RGB 186 163 132 = NCS s3010-Y30R

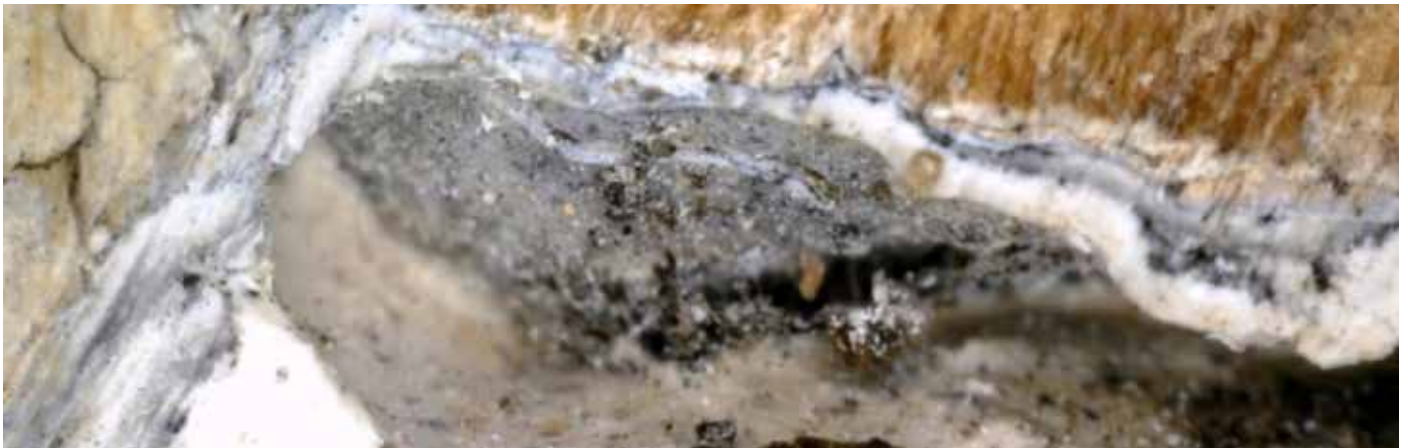
Coloreye NCS s3020-Y40R

Foto fra arbeider på vestveggen 2021. Det øvre vinduets venstre sidegerikt var gjenstand for undersøkelsen. De tre dråpene oppunder diamantskjæringen øverst på gerikten ble antatt å være mest uberørt av skraping og vær og vind.

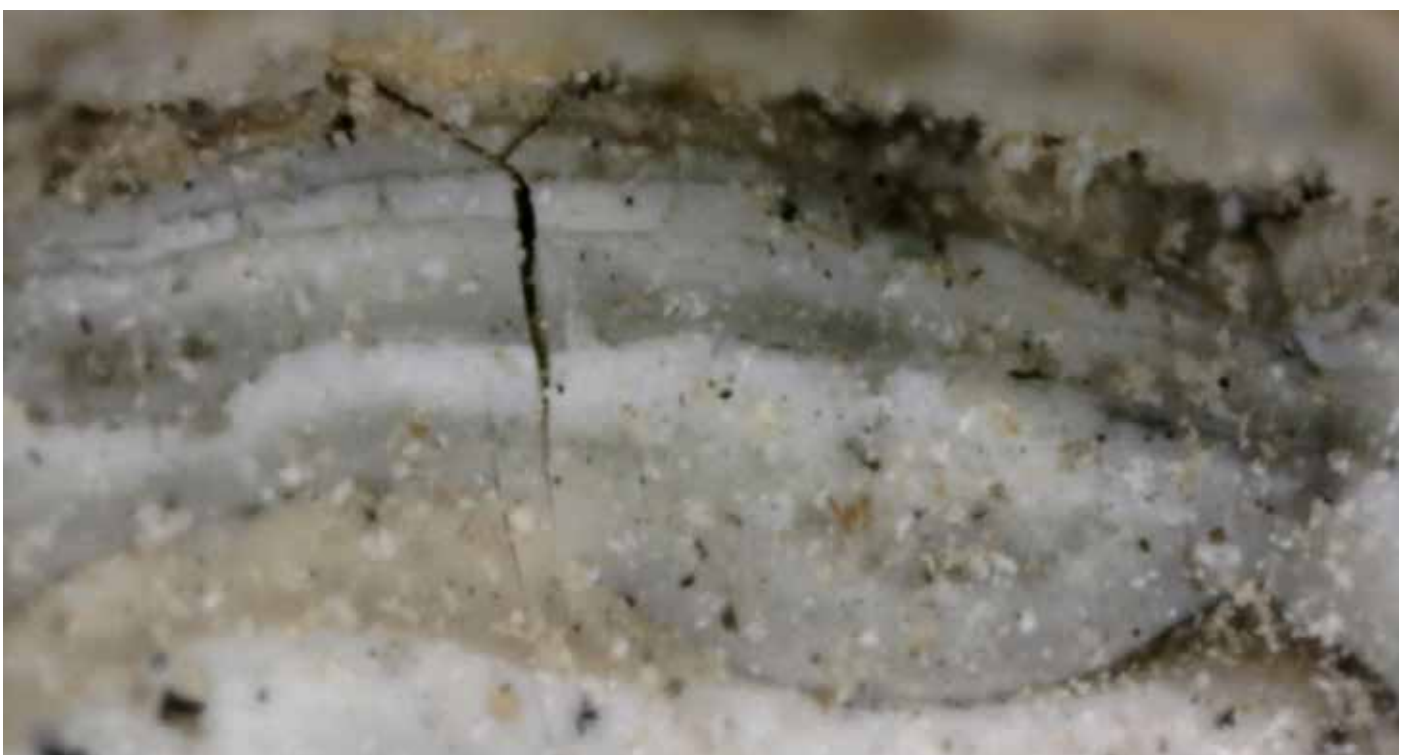

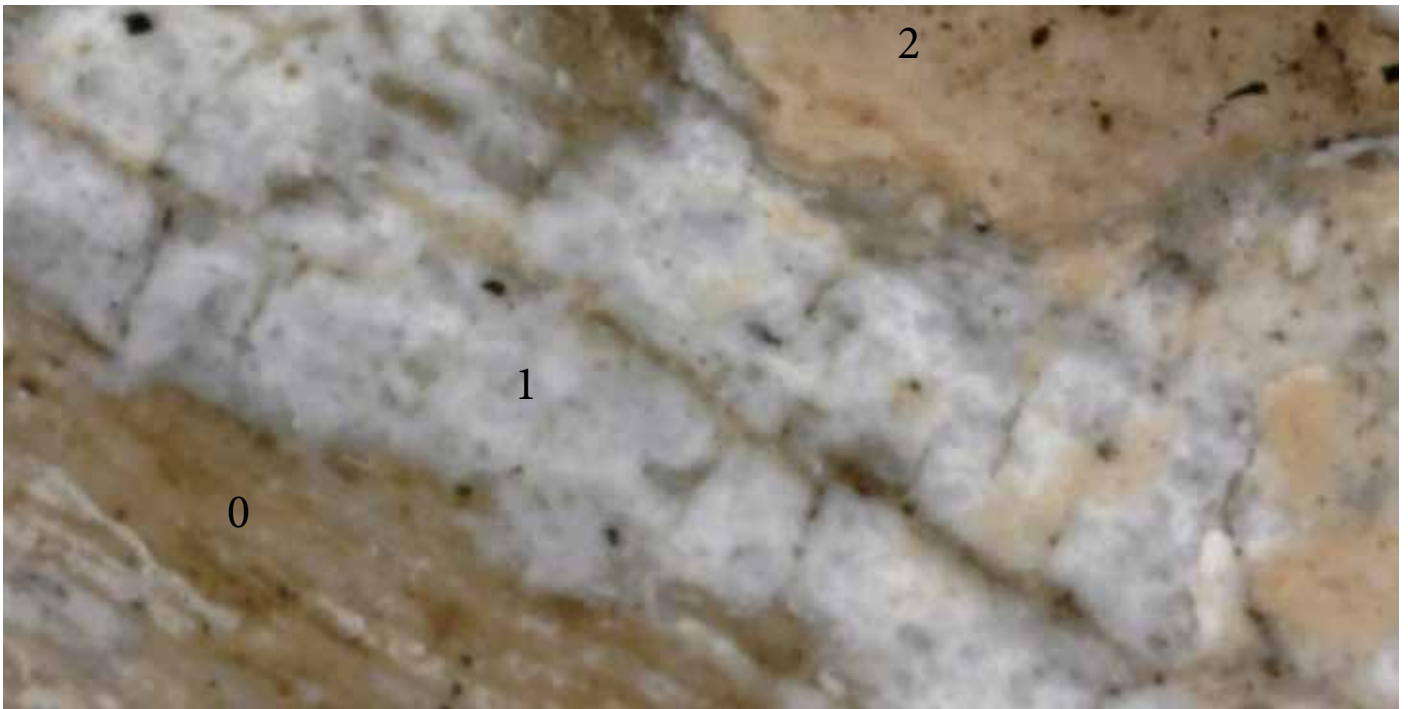
Underkant av dråpe der maling naturlig vil ha rent og samlet seg tykkere under dråpen. Dråpens flate bakside er lett slipt og overgangen fra treverk til maling lagt under mikroskop.

Over: Samme snitt som forrige.

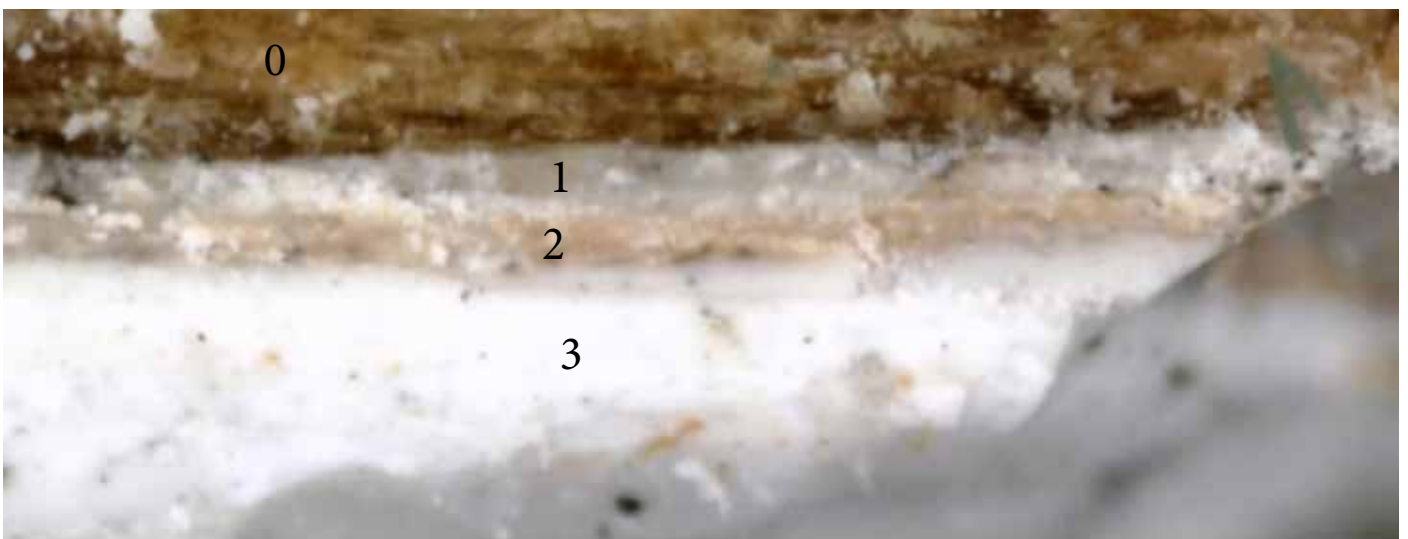
Under: Snitt ved dråpens øvre spiss. Treverk øverst.

Over: Foto av overflaten. 0: treverk, 1: Første lag grått, 2: Annet lag grårosa/oker. ! og 2 fremstår klart med blankhet som overflater.

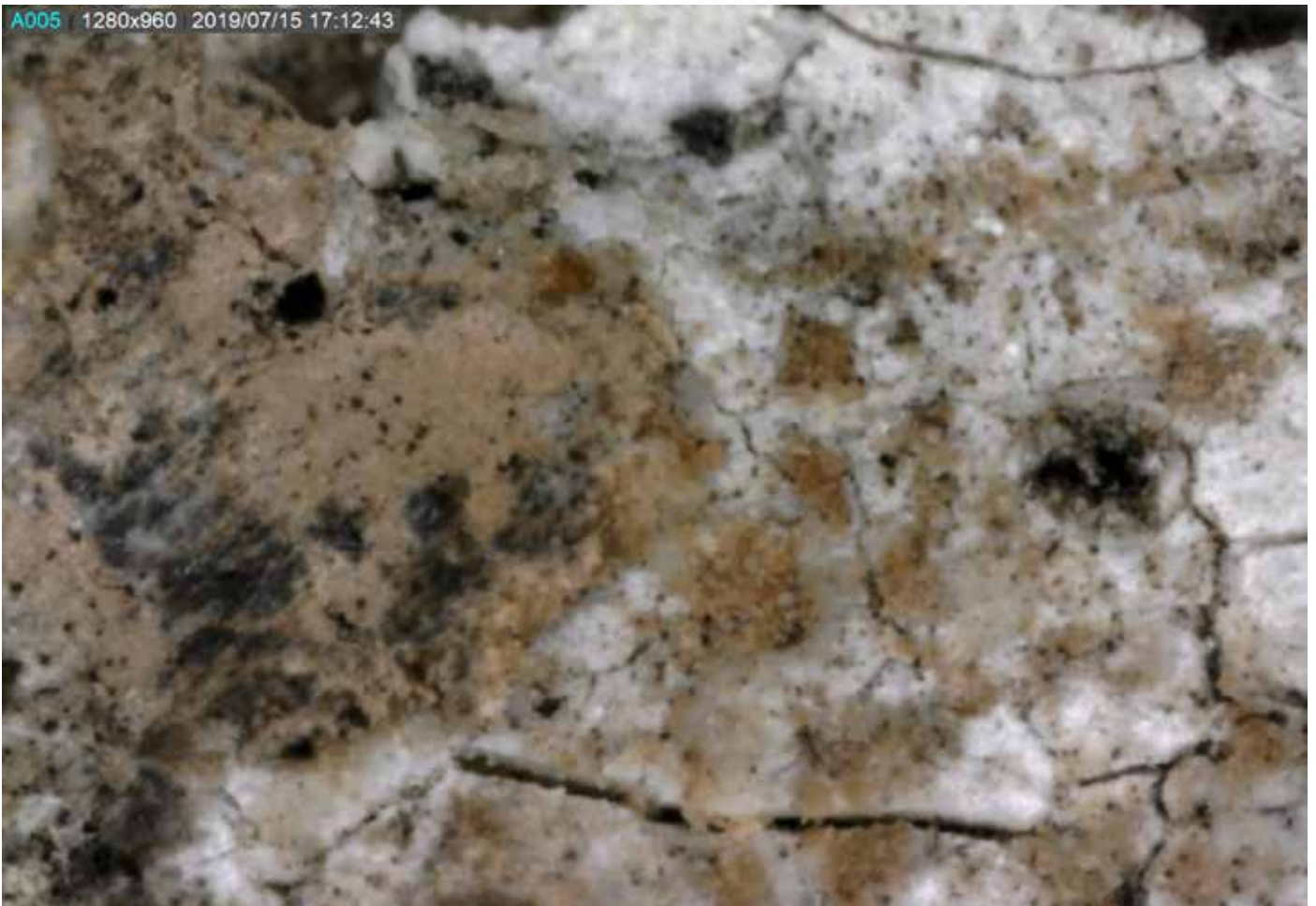
Under: Snitt av prøve fra gjenbrukt gesimslist. 0: treverk, 1: grått lag, 2: grårosa/oker lag, 3: Tykt hvitt lag malt i forbindelse med gjenbruk som innvendig vindusforing. Lag 1 og 2 fremstår like tykke.

Til høyre: Utsnitt av halvøylen baksida ved kanten. 1 Eldste malingsjikt tilsvarende eldste sjikt gesims. 2 Andre sjikt. Tilsvarende andre sjikt gesims. 3 Oppmaling periode 2 utført etter 1994.

Under: Mikroskoputsnitt første og andre malingsjikt. Sml. tilsvarende for gesimslist.

Over og under: Mikroskopisk utsnitt av første og andre malingsjikt, søl på halvsøylens bakside. Sammenlign tilsvarende utsnitt for gesimslist.

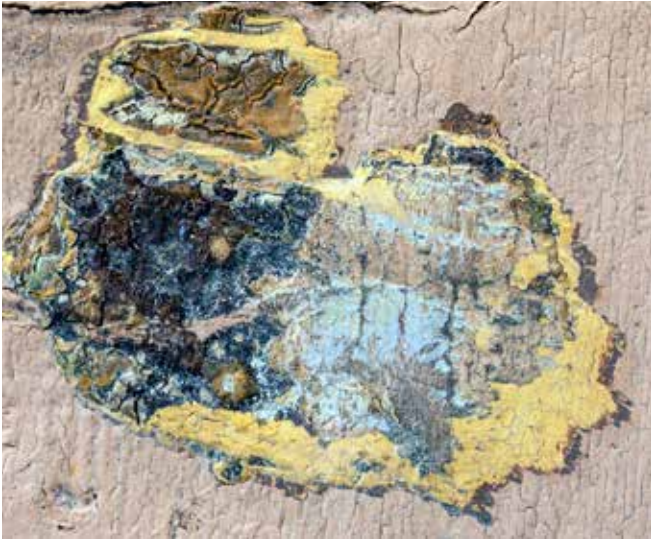

Over: Trestykke fra overkarm Smyg/karm, hoveddør, syd.
Fragment fra toppkarm inn mot sidekarm, østsiden av døren.

- 0 Treverk
- 1 Grå grunn
- 2 s3010-Y30R
- 3 s7010-Y70R / s6010-Y50R (a/b)
- 4 s4030-Y50R / s3020-Y40R

Under: Bakside av malingflak.
Lag 1. Nederst skrappt inn i laget.
Lag 2 bak.

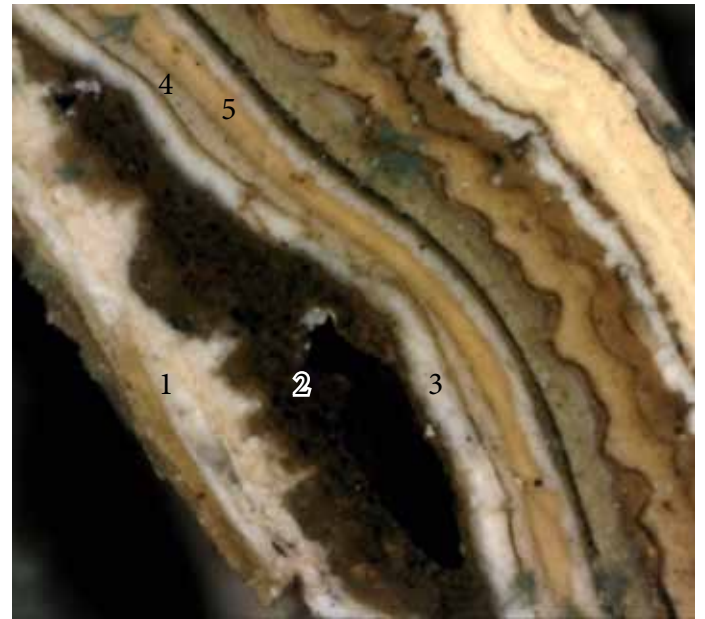
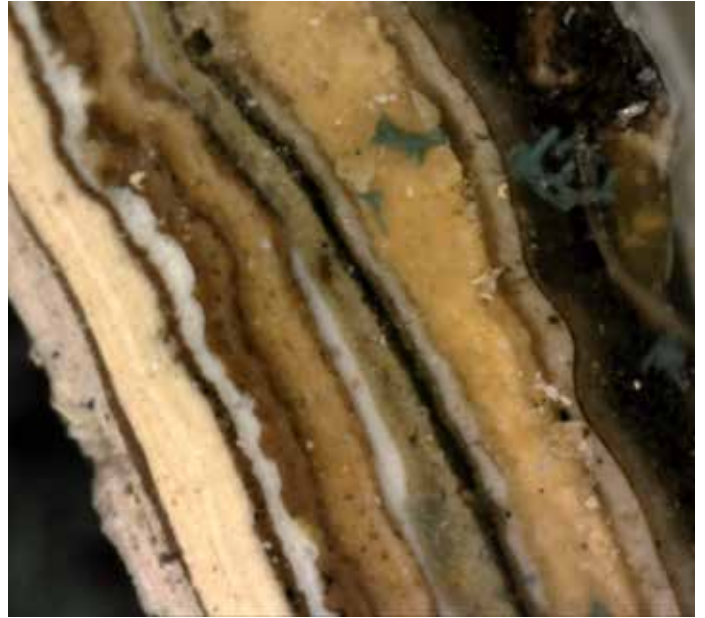

Smyg hoveddør, lite felt
0 treverk, friskt
1 s3005-Y20R
2 s3020-Y40R
3 s7010-Y50R

Smyg hoveddør, stort felt
0 treverk friskt
1 s4010-Y40R/3010-Y40R
2 s4020-Y40R/5020-Y30R
3 s7010-Y50R

Snitt gjennom malingfragment smyg.

OVERLYS HOVEDDØR, RAMME. FASADE SYD

Overlysramme hoveddør
0 treverk, friskt
1 grått
2 s4010-Y30R
3 s4020-Y40R/s5020-Y40R/20R
tykk, blank,snurpet. Overflate ådring?
4 s6010-Y50R matt underlag
5 s7010-Y50R blank overflate

Felt 2
0 Treverk
1 s4010-Y30R
2 s5020-Y30R

Overlys, hoveddør, syd, øvre, østre
rammehjørne.

0 Treverk

1 Grå grunn

2 s3010-Y40R

3 s5020-Y40R varierende dekk, mørkere
og lysere. 6020-Y40R? Ådring?

4 s6010-Y50R underlag, matt. dekkende

5 s7010-Y70R eller mørkere blankt,
overflate

2019/05/21 16:44:15

1/2

A032 1280x960 2019/05/21 16:43:51

1/2

3

4 / 5

SOKKELLIST VESTFASADE. UNDERSØKELSE 2019

Sokkellist
Eksisterende list mot vest. Kun et lite parti som
har eldre lag bevart.

0 Treverk

1 S 5502-Y

2 S 3502-Y

3 S2502-B

4 S2020-Y20R

5 S3005-Y80R

6 S3005-Y50R

sokkellist

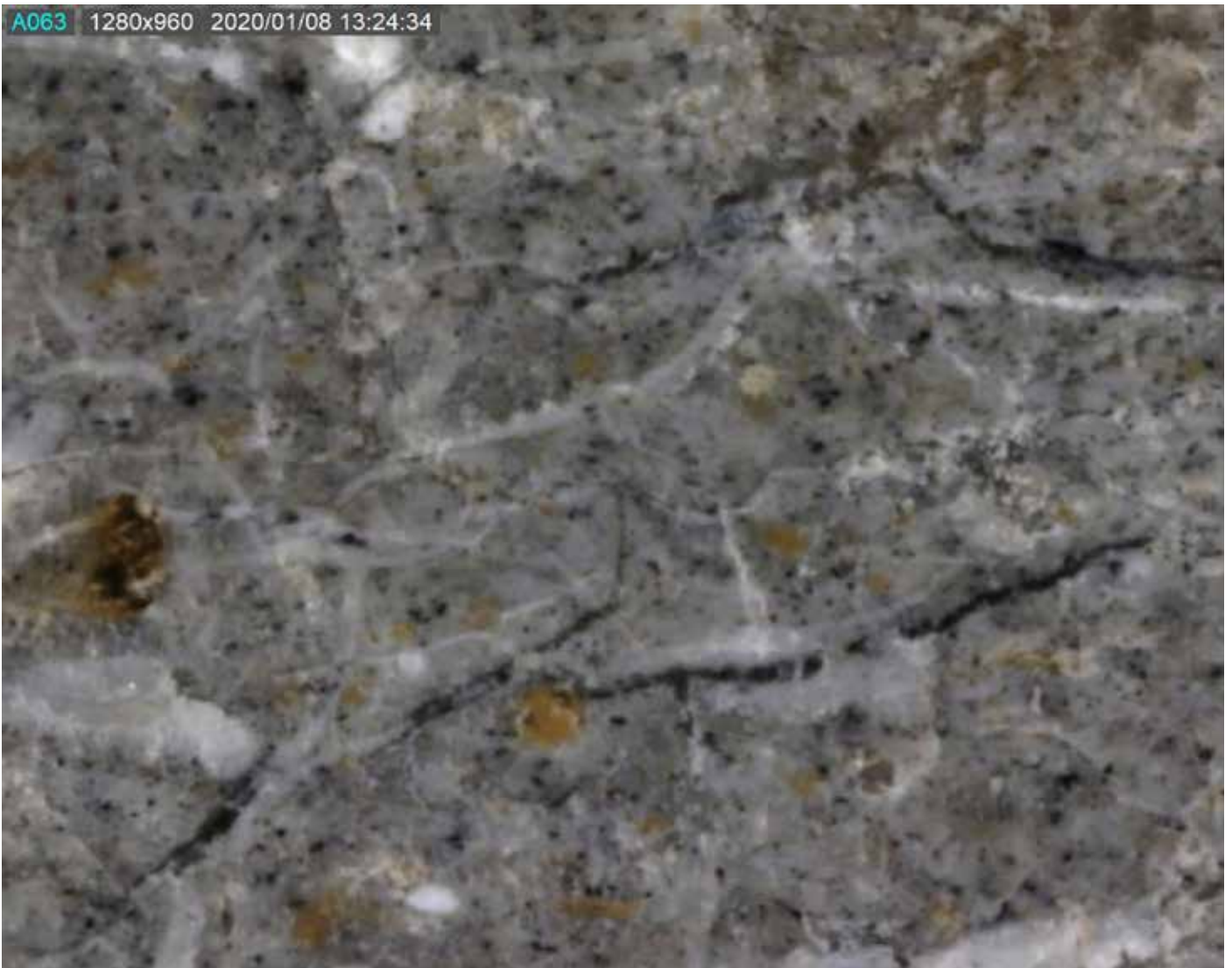
2020/01/08 13:24:53

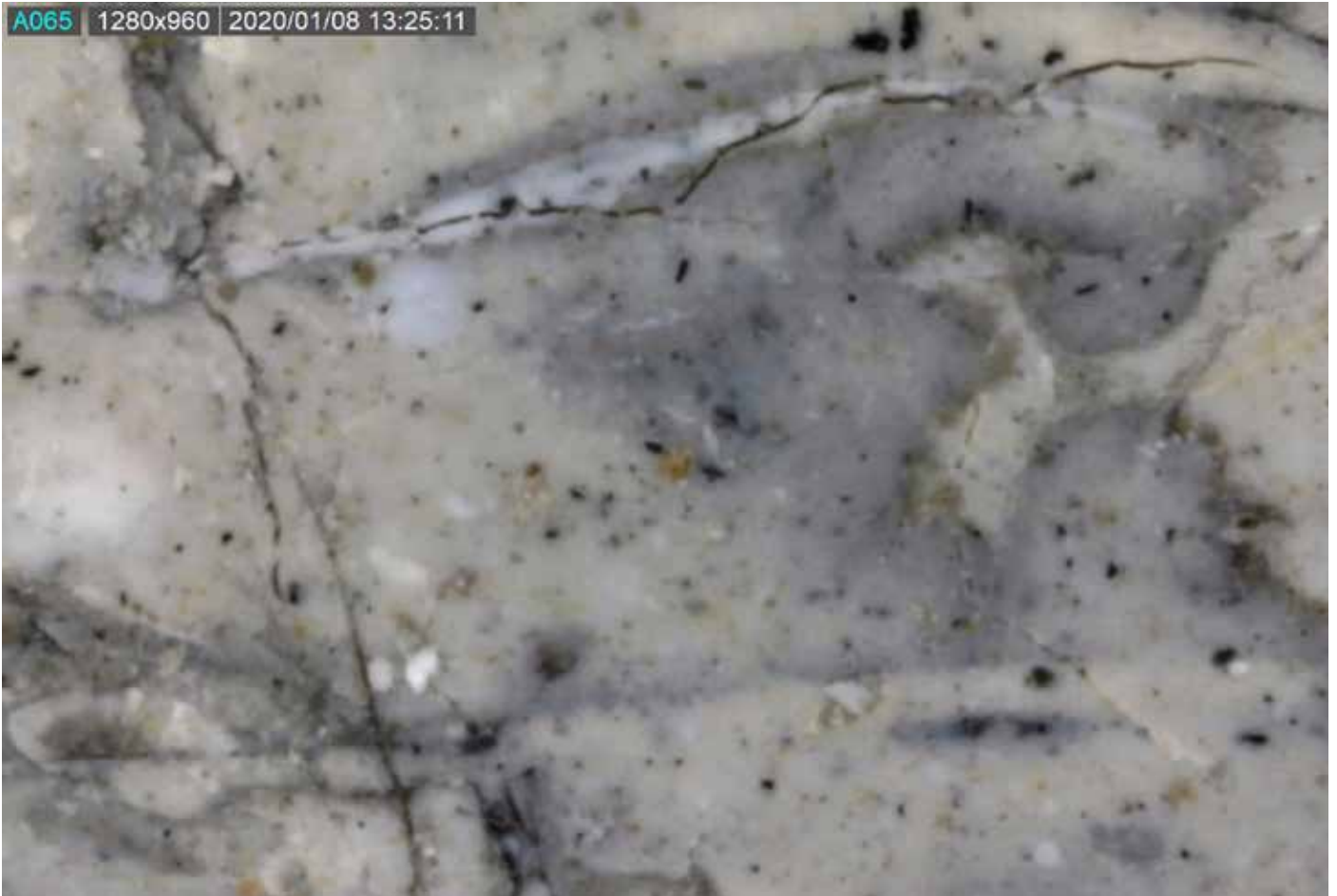
Over: Treverk underlag for eksisterende maling sokkellist. Relativt friskt tre.

Under: Første sjikt maling. Mørk grå linoljemaling.

A063 1280x960 2020/01/08 13:24:34

A065 1280x960 2020/01/08 13:25:11

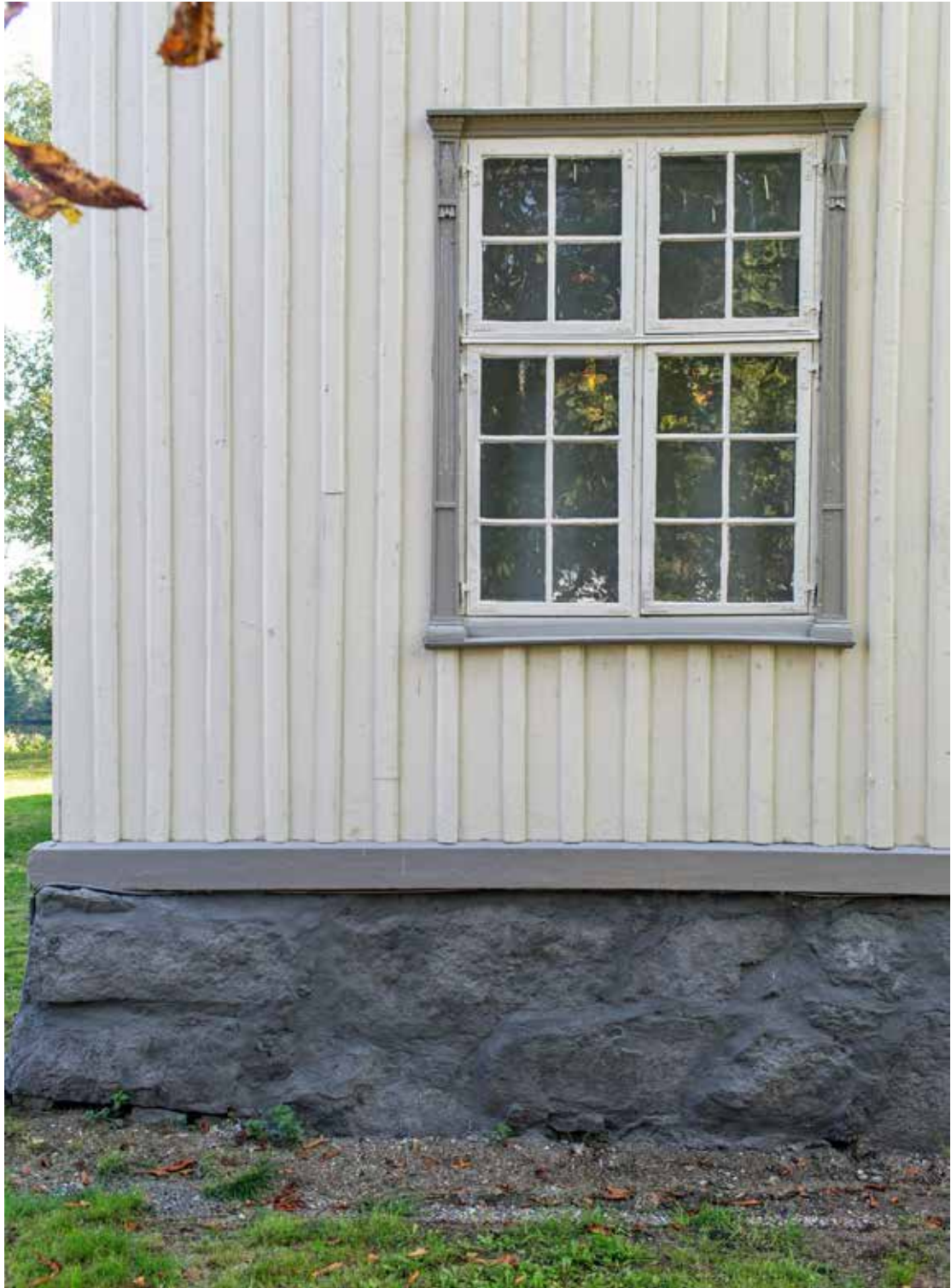

Over: Sokkelist sjikt to linoljemaling. Lys grå.

Under: Sokkellist sjikt 3 linoljemaling. Lys grå / hvit.

A066 1280x960 2020/01/08 13:25:30

Bildet viser grunnmur og vindusgerikter oppmalt etter fargeundersøkelsen i 2022.

SPEKKING:

Vår/tidlig sommer 2022 ble grunnmuren som består av stablet og kalkspekket brudd- og natursten ettersett og reparert der tidligere spekking var løsnet eller satt dårlig. I overveiende grad var den tidligere spekkingen utført 1993/94 i ganske god stand, men mindre partier måtte ettergås med spekking. Det ble benyttet St. Astier ferdigblandet kalk: Kalkmørtel NHL 3,5: 0-4 grov St.Astier 25 kg (Grønn). Det gikk med totalt 75 kg kalk/sand. Erfaringsmessig er denne kalken god å arbeide med. I 1993/94 benyttet vi kulekalk i 20 liters spann fra Franzefoss iblandet Jurakalk og sand. Rester av denne kulekalkbeholdningen gikk med til blanding av kalkmaling i år. Spekkingen ble utført med bruddstykker av tegl og passende småsten i kalkmassen. Murene ble vannet i tiden etter. Vi lot murene stå 3 til 4 uker før kalkmaling.

OPPRINNELIG FARGE

Deler av grunnmuren har tidligere vært i dårlig forfatning. Utglidninger på vest og østsiden, hjørner og noe på sydsiden. Utglidninger og setning på østsiden ble rettet opp i 1994/95. På vestsiden ble de reparert ca 1900. Et parti skle ut en gang før 1900, men mindre sten rett oppunder syllstokken ble sittende igjen i posisjon. Utglidningen ble da reparert ved å fylle ut åpningen mellom utglidd sten og sokkellisten med tegl av moderne tysk format. Bak disse teglstenene ble et lite parti sten liggende urørt med opprinnelig overflatebehandling bevart. Et første lag grå kalk omtrent tilsvarende sokkellistens første farge og deretter et lag grårosa kalk omtrent tilsvarende fasadefargen, men med lys grå sokkelistfarge tilhørende. Situasjonen ble oppdaget da vi tok ut en teglsten for å dokumentere formatet for tidfesting og da oppdaget de bakenforliggende stenene med kalkoverflate bevart. To mindre stenbiter med opprinnlig kalk er tatt ut for dokumentasjon, resten er nå murt inn igjen bak teglstenene. Teglstenene som ble løsnet og tatt til side ble murt tilbake på plass med kalkmørtel.

Venstre over: Pigment blandet i kalkmelk i 20-liters spann, slått sammen og rørt i stor fellesbalje for å helles tilbake fordelt i tre 20-liters spann for bruk. Over til høyre: Oppsatte prøver. Døgnetts ulike belyningsforhold hadde en god del effekt på hvordan fargene tok seg ut i forhold til sokkellisten.

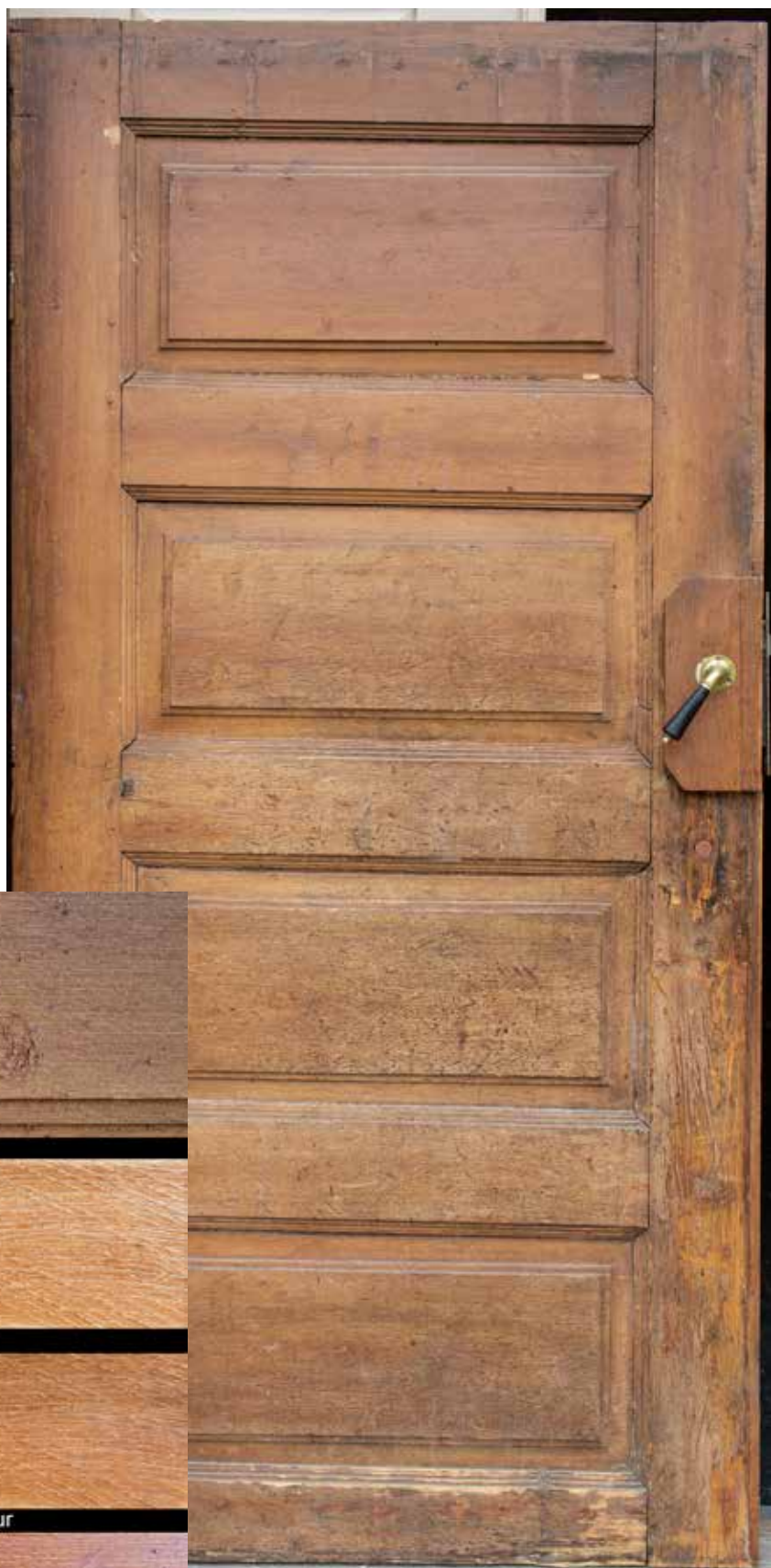

KALKING

Kalking av grunnmuren ble utført med kalkmaling laget på stedet. Basis var Franzefoss kulekalk lagret siden 1994. Det ble laget kalkvann og deretter kalkmelk tilsatt jernoksydsort pigment. Pigmentet ble blandet med lik del kalkvann og sto over natten før bruk. En liten mengde rå umbra ble tilsatt siste strøk for å dempe skarpheten. Mengden tilsatt pigment ble økt for hver påføring ettersom vi etter herding fikk et bedre inntrykk av fargen i totalbildet av fasaden. Lik NCS kode på grunnmur og sokkellist resulterte i at grunnmuren særlig på sydsiden virket for lys i forhold til sokkellisten. Mindre prøver ble i utgangspunktet satt opp, men et fullgodt inntrykk krevde større flater. Siste strøk inneholdt ca 1 del pigment/kalkvann til ca. 15/20 deler kalkmelk. Før påføring av farget kalk ble grunnmuren grunnet med kalkvann. Etter tre omganger påføring av farget kalk ble det kostet på enda en omgang kalkvann som fiksering. Totalt gikk det med ca 50 liter kalkmelk/pigment. Redskap benyttet: Baljer og spann, Hardhead slammalingskost fra Jula (fungerer svært bra til dette formålet og svært rimelig i innkjøp i forhold til profesjonelle kalkmalingskost). Drill med visp og rørepinner. Litemål og øse. Beskyttelsesbriller og hansker.

REKONSTRUKSJON AV ÅDRING - HOVEDDØR. UTFØRELSE 2019

Til høyre: Dør på nordfasaden som antas å være opprinnelig kjøkken utgangsdør. Tidlig lukket inne av bislag og overpanelt ca 1900 med perlestaff. Opprinnelig ådring (samme alder som døren).

Under: Utgangspunkt og prøver på ådring og ferdig ådring hoveddør.

Rekonstruksjon av ådring. Prøver og endelig utførelse.

EKSISTERENDE FASADE PRE JUNI 2019 - SKADER OG UTBEDRINGER

Over: Stillaset er satt opp. Sydfasaden.

Til høyre: Tilstand vestfasade.

Under: Tilstand nordfasade.

Over: Malingslitasje og avflassing gerikter, panel og nær sokkellist.

Under: Generelt svært god tilstand i overgangen panel sokkellist åpenbares etter skraping

Over: Mindre innbøtinger av nytt tre østfasaden i første/annen etasjes skillet. Skadene er gamle.

Under venstre: Utskifting av panelbord østfasade mot sokkellist.

Under høyre: Sidegerikter komplettert.

Et kort parti av ytre undertakbord nedenfor vestre pipeløp hadde råteskader etter lekkasjer rundt pipen på begynnelsen av 2000-tallet.

Innfelt nytt tre etter at råtaskadert tre er fjernet.

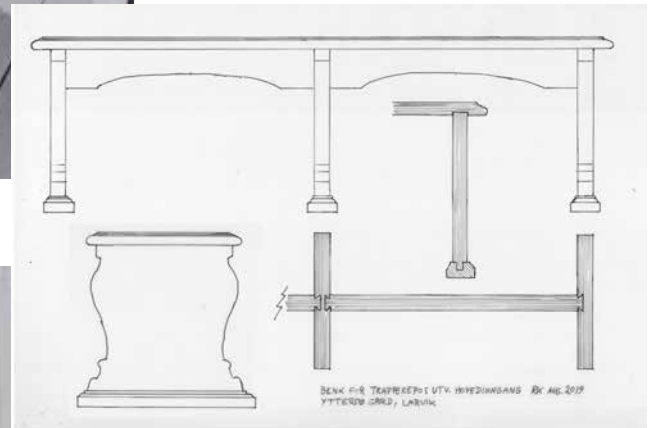
Sydfasaden ferdig malt. Foto 5 september 2019.

Hoveddør og smyg ferdig ådret. Foto 5 september 2019.

Benker designet på grunnlag av marmorbenk Pompeii ca år 0 samt renessansebenk (trefotet).

Østfasaden ferdig malt. Foto 5 september 2019.

Over: Hovedbygningens hovedfasade mot syd etter oppmaling av gerikter og kalking av grunnmur
Under: Fasadene mot nord og vest

Over: Hovedbygningens fasader mot øst og nord etter fargejusteringen 2022.

HISTORIKK 1900-2022

1993

1995-2019

2022